

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК ХХVІІІ.

ТРАВЕНЬ — 1977 — МАУ

Ч. 328

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •
УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

Засновник, видавець і редактор 1950-1969
П. К. Волиняк

Видає видавництво "Нові дні"

Головний редактор **В. Сварог**

Заступник гол. редактора **Д. Кислиця**

Редакційна колегія:

**М. Дальний, О. Гай-Головко, О. Коновал,
Р. Рахманний.**

Адміністратор **В. Мороз**, тел. 252-4553

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOVI DNI

Box 126, Postal Station "N"
TORONTO, ONT., CANADA
M8V 3S4

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на рік)

Австралія — 6.50 австралійських доларів

Канада і США — 8.00 дол.

Франція — 25 франків

Англія — 4.00 англ. фунти

Всі інші країни Європи, Венесуела — 5.00 дол.

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

В Австралії:

Mr. S. Krywolar, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide
S. 5001, Australia

На Чикаго і околиці:

Mr. D. Sawertailo,
1745 Juniod Terr., Des Plaines, Ill. 60016, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskij,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Тандер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko
133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont.
P7C 2G4

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА "НОВІ ДНІ"

І. Мигайчук, Парма, США	\$32.00
І. Осійчук, Мартон Гров, США	17 00
К. Туркало, Нью-Йорк, США	10 00
А. Литвиненко, Вінніпег, Канада	10.00
П. Костенко, Скандінавія, США	7.00
М. Мельничук, Торонто, Канада	7.00
О. Маслівець, Вестон, Канада	7.00
В. Літвінов, Торонто, Канада	5.00
Н. Косовський, Чикаго, США	5.00
п. Завертайло, США	5.00
П. Скнар, Голивуд, США	5.00
І. Яценко, Новий Гарен, США	4.50
В. Туркало, Оренбург, США	4 00
К. Коновський, Торонто, Канада	4.00
М. Тихонів, Ляшін, Канада	4.00
В. Лобач, Торонто, Канада	4.00
Я. В'юн, Чикаго, США	4.00
В. Цибульський, Австралія	3.20
С. Держко, Саскатун, Канада	2.00
М. Сотник, Торонто, Канада	2.00
І. Петрончак, Орандж, США	2.00
О. Н. Філіпович, Міннеаполіс, США	2.00
К. Клепанівський, Сіон, США	2.00
Т. Гаращенко, Філадельфія, США	2.00
І. Гаєвський, Ельмгорет, США	2.00
А. Орел, Бруклін, США	2 00
М. Колдун, Парма, США	2.00
Г. Чмір, Дідган, США	2.00
В. Пилипенко, Вінніпег, Канада	0.50
Г. Царинник, Філадельфія, США	0.50
В. Якимчук, США	0.50

По квітах, на так ще свіжу могилу, на прес-фонд для "Нових днів" т. з. нев'янучий вінок складаємо по 10.00 дол.: муж втраченої дружини Марії — Данило Корнійчук і їх кум з родиною Микола Іщенко.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Проф. Д. Нитченко, Австралія	2
Г. Мороз, Канада	2
Л. Лебединський, Канада	1
Т. Хохітва, США	1

Спасибі всім за допомогу.

Ред. й адміністрація

На першій сторінці обкладинки: "Запорожець", картина Бориса Крюкова.

Second Class Mail Registration Number 1668

Редакція не відповідає за зміст платних оголошень.
Статті з поданими іменами авторів не конче відбивають позицію редакції.

Література, публіцистика, наука, мистецтво

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

СЛОВО МАЮТЬ ЧИТАЧІ

Листи до редакції

НЕВИДУМАНІ ОПОВІДАННЯ

Пригоди українських скитальців. Оповідання
П. ГРИНА і Є. ГАРАНА

ЩО СТАЛОСЯ ПІД КРУТАМИ

Давно пора відділити факти від вигадок

"ПОГЛЯД І ДЕЩО"

Становище на Україні — очима російського
письменника з Києва

ЯК ЧАСТО ЗІТХАЮ Я ТИХО...

Поезії М. СЛУЧЕВСЬКОЇ, О. ЛЕБІДЬ,
С. ДЕЙНЕГИ, Ф. ДЖЕРІ

СТОБАРВНА ПУТЬ

Стаття І. КАЧУРОВСЬКОГО про видатного
мистця Б. КРЮКОВА

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ В НЬЮ-ЙОРКУ

Л. ВОЛИНЕЦЬ пише про велике досягнення
наших жінок

ЧУДНА ЛЮДИНА

Гумореска Л. БОГУСЛАВЕЦЬ

МІЖНАРОДНА СЦЕНА

Війна чорних і білих на Півдні Африки

ЗНОВУ ВЕЛИКИЙ ЛЬОДОВИК?

О. НЕСІНА пише про можливість нового
льодовикового періоду

"ГЕНЕТИЧНА ТЕХНОЛОГІЯ"

Люди вчаться творити нові форми життя. Куди
це нас приведе?

ВИЧИЩАЙМО НАШУ МОВУ!

Лист-фейлетон М. ЛАВРЕНКА

ВІД РЕДАКТОРА

Чотири чи п'ять випущених мною чисел "Нових днів", звичайно, замало для того, щоб підбити бодай попередні підсумки ще далеко не закінченої роботи. Але покищо мені хотілося б озватися на листи читачів, надіслані особисто мені.

Цих листів я одержую багато — відгуків на вміщені в журналі матеріали, порад і критичних зауважень. Переважна більшість цих листів написана в дружньому, доброзичливому тоні. Я дякую всім, хто прислав мені вислови розуміння й заохоти, дякую за поради й критичні зауваження. Я сам просив їх, адже я роблю журнал не для себе, а для його передплатників, і тільки разом з ними можу зробити його потрібним і цікавим для них.

Звичайно, різні читачі мають різні інтереси й вимоги. Та сама стаття часто подобається одним читачам і не подобається іншим. Хто з цих читачів має слухність? Усі вони мають свої аргументи. Я старатимусь задовольнити всі категорії читачів і для цього, звичайно, потребую дальшого допливу листів.

Але є й недоброзичливі листи. Мене попереджали, що кожен, хто хоче зробити щось добре для громади, мусить бути готовий і до того, що на нього накинуться з різними докорами й лайками. Таких листів я одержав покищо небагато: всього три.

Автор першого з них, хоч і підписався своїм справжнім прізвищем, проте не просив, щоб його лист був оприлюднений, тому я буду називати його паном Іксом.

Перш за все йому рішуче не сподобалась "Пісня про Полтаву", надрукована в січневому числі (до речі, він пише тільки про зміст цього числа). Він заявляє:

"Моє вам, полтавці, велике ФЕЕЕ... Галичани вже видали понад двадцять серйозних збірників статей про свої рідні місця, а ви про борщ та про вареники, горілочкою починаєте й кінчаєте..."

Зустрітися з п. Іксом мені, мабуть, ніколи не доведеться. Але мені хочеться уявити собі, що він за людина. Чоловік він, напевно, вельми серйозний, не любить ніяких безідейних веселощів та аполітичних жартів, ніяких розваг "у легкому гуморі".

У наступному числі "Нових днів"
крім інших статей:

ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ГРАФІК

Стаття І. Кейвана про Юрія Нарбута

ІТАЛІЙСЬКИЙ ТРИПТИХ

Цикл поезій Ігоря Качуровського

Колишні підсоветські люди ще добре пам'ятають советських "культробітників", зокрема в будинках відпочинку та на курортах. Вони страшенно не люблять, коли люди провадять своє дозвілля безідейно й аполітично. Вони настирливо вимагають від своїх підопічних, щоб вони відпочивали захоплено співаючи "ідейно витримані" пісні про рідну і мудру партію та її вождів і про соціалістичне будівництво.

Цих похмурих "культробітників" нагадує мені п. Ікс своїм "осудом" ідеологічно невитриманих розваг: мовляв, треба статті писати, а не співати за чаркою! Не розуміє п. Ікс, що на все свій час! Подеколи люди сходяться на товариську вечірку, щоб поготорити, випити по чарчині, а випиваючи й поспівати — і поспівати не політичних пісень, а жартівливих і веселих. Такі застільні пісні "в легкому гуморі" є у фолкльорі всіх народів. І є нас вони є. Але, звичайно, кожен має право на власний смак.

Потім п. Ікс вибухає філіпікою проти конкурсу на міні-есеї.

"Немає чого, — заявляє він, — вступати в дискусію на тему самостійності України з будь-ким та будь-де... Всім відомо, чому Україна має бути самостійною, це питання бездискусійне. Та ж уже, мабуть, усі народи й народики стали самостійними, і їх ніхто не питає, чи вони хочуть бути самостійними, а якщо хочуть, то чому???"

Позиція п. Ікса сформульована трохи плутано, але можна догадатися, що він намагається сказати. Проте в мене виникає сумнів у тому, що він сам може ясно й логічно сформулювати, в чому полягають підстави українського суверенітету. І коли, наприклад, який-небудь чужинець попросить його стисло й всесторонньо пояснити їх, то він навряд чи зможе це зробити з належною інтелігентністю.

Оголошений нами конкурс має ще інший, аспект — суто інтелектуальний. Він являє собою прекрасну вправу на логічне мислення й може дати його учасникові нагоду перевірити свої власні здібності — чи вміє він думати широко й глибоко, а головне, логічно й послідовно; чи вміє доладно організувати, конструювати свої аргументи, не впадаючи в псевдологіку. Чи вміє він представляти свою тезу, формулювати свої дефініції та висновки, переконливо підтримувати їх прикладами, прецедентами, резонами, елімінувати альтернативи, передбачати й відбивати контраргументи опонентів? Чи вміє він користуватися індуктивною та дедуктивною методами?

Уже в цьому аспекті участь у запропонованому нами конкурсі є тим, що англomовці називають "challenge", вивовом. Звичайно, ми знаємо, чому Україна має бути суверенною державою. Але ми часто знаємо це "про себе", а треба знати це й "про інших". Щоб уміти довести це і не росіянам та малоросам, а непоінформованим чужинцям. Я таки раджу п. Іксові взяти участь у нашому конкурсі, і те, що він довідається насамперед про самого себе, буде для нього найбільшою премією.

"НОВІ ДНІ" ОГолошують КОНКУРС НА МІНІ-ЕСЕЇ на тему "ЧОМУ УКРАЇНА МАЄ БУТИ САМОСТІЙНОЮ ДЕРЖАВОЮ"

Есеї повинні бути стислими, по змозі всеосяжним і переконливим формульованим аргументів на користь української державної самостійності. Мусить бути не довшим від 3—4 сторінок друкованого тексту.

**Строк конкурсу — 1-го червня ц.р.
Найліпші есеї будуть опубліковані в журналі,
а найкращі з них відзначені**

Не сподобався п. Іксові й "надто примітивний" трилог на тему "що ж ми, українці, за люди?". Він заявляє:

"Брошура М. Грушевського "Хто такі українці та що вони хочуть?" у 1917 р. була на своєму місці, але тепер по 60 літах це вже "цу шпет".

Пан Ікс не читав або брошури Грушевського, або трилогу в нашому журналі. Це видно з того, що він "недобачив", що їх теми зовсім різні. Брошура Грушевського політична й формулює право українського народу на власну державність. Трилог, уміщений у нашому журналі, являє собою дуже вчасну спробу самокритично поглянути на різні типи нашого етносу, психоаналізувати їх, проаналізувати передусім їх негативні аспекти, щоб знайти шляхи до їх побороення й знешкодження. Таким проблемам був колись присвячений цінний журнал Шлемкевича "Листи до приятелів", що, на жаль, лишився без продовжувачів.

По суті, кожен історичний чи історіософічний твір, аналізуючи "психологічний клімат" певної доби, робить те, що роблять учасники трилогу. Вони хочуть зрозуміти, чому люди, що жили чи живуть у якихось історичних обставинах, діяли так, а не інакше. Не ходячи далеко за прикладом, візьму надруковану в лютневому числі нашого журналу рецензію А. Юрчяка на книгу спогадів Г. Гордієнка. Автор цих спогадів докладно вивчає чи пробує вивчити, чому українці в 1917-20

(Закінчення на 3-ій стор.)

Наш журнал може бути не гіршим, і навіть кращим від іншомовних журналів західного світу, справжнім часописом нових днів. Моемо на це сили. Але здійснити це зможемо тільки маючи кошти на оплату авторів і технічних працівників. Приєднуйте нам нових передплатників.

Слово мають читачі

НЕ ВМІЛИ ЧИ НЕ ЗМОГЛИ?

У своїй книзі "Під щитом Марса", рецензованій А. Юриняком у лютневому числі "Н. Д.", Г. Гордієнко вслід за багатьма авторами повторює, що в 1917 р. на Україні мали місце факти масового пробудження національної свідомости не лише в селянському середовищі, а й у масі зросійщеного міщанства та інтелігенції. На його думку, Україна в той час не здобула собі власної державности тільки тому, що її народові "була чужа ідея своєї влади".

"Історія дала нам шанс, а ми не потрапили його використати" — заявляє він. — "Ми самі винні".

Як видно, Г. Гордієнко не помічає того, що він заходить у суперечність із самим собою. Одне його твердження суперечить другому.

роках прогавили нагоду здобути суверенітет для своєї країни. Гордієнко аналізує "психологічний клімат" того часу, тобто робить якраз те, що й учасники трилогу.

Наскільки не уважно й побіжно п. Ікс, наперед наставлений на недоброзичливі причіпки до всього, що попаде в поле його похмурого зору, читає те, що хоче "критикувати", видно хоча б з такого прикладу:

"Вся історія з спадщиною Полуботка побудована на фальшивій основі, — пише він. — У 1820 році українці мали під боком солену рибу з Чорного, Азовського й Каспійського морів, і їм не треба було їздити аж до Білого моря".

Сердитий п. Ікс "не вичитав" того, що козаки їздили туди не по солену рибу, а з зовсім іншою метою. Про солену рибу свазали трактирникові тільки для того, щоб якось спекатися його цікагости.

Але наприкінці свого листа п. Ікс таки побажав мені успіху в моїй нелегкій праці, і я йому за це дякую.

Інші листи я розберу іншим разом, коли матиму на те місце.

У цьому числі вміщено дотепний фейлетон п. Лавренка "Очищуємо нашу мову з чужих слів". У ньому слушно висміюються люди, які знайшли для себе дивне "гоббі": не маючи ніякої лінгвістичної або філологічної освіти, чи бодай пачитаности в цій царині, вони, замість того, щоб освоїти нашу літературну мову, займаються вигаданням фантастичної своєї "української мови", наповнюючи її незугарно придуманими "новотворами". А втім кожен має право бавитись та збавляти свій час по-своєму.

Якщо в широких масах українського народу бурхливо пробудилась національна самосвідомість, то логічним наслідком цього мала б бути боротьба всього народу за свою власну державність. А якщо така боротьба не сталася, то це може значити лише одно: що пробудження національної свідомости сталося лише в порівняно невеликій частині народу.

Твердження про те, що нашому народові властива "відсутність прагнення до влади", не витримує ніякої критики. Серед комуністів, які захопили владу на Україні, було багато партійців українського походження. Вони рвалися до влади дуже запекло.

Якщо ж відсутність прагнення до влади властива тільки для національно свідомих українців різних суспільних станів, то таке твердження вертає нас назад до суперечностей у твердженнях Гордієнка. Можна зробити лише один висновок: національна свідомість отого "безвольного" народу була на дуже початковій, недорозвиненій стадії.

Раджу п. Гордієнкові ще раз прочитати книгу І. Мазепи "Україна в огні й бурі революції". Він пише про

"дуже поважні моменти, які здебільшого не беруться на увагу при оцінці нашого недавнього минулого ні наддніпрянськими, ні галицькими мемуаристами. Вони пишуть так, ніби в той час... український народ перебував у такому стані, як Польща, Естонія, Латвія, що спромоглися збудувати свої власні держави".

Мазепа пише, що "резолуція на Україні вибухла в умовах надзвичайно несприятливих для вільного й незалежного від російських впливів розвитку українських визвольних змагань. Двохсотлітня московська неволя скалічила український народ: підпорядкувала широкі маси культурним, господарським і політичним впливам російського суспільства, створила з українського народу сиру, національно невідому етнографічну масу. Всі вищі верстви українського суспільства, як і верхи українського робітництва денационалізувалися. Вся маса інтелігенції складалася переважно з росіян, євреїв та помосковлених "малоросів".

Перед вибухом революції по всій Україні панували впливи російських політичних партій. На цьому загальному тлі ледве блимав невеличкий когник політично активної української інтелігенції.

Про революцію на Україні можемо сказати, що, незважаючи на окремі соціально-політичні

відносини на Україні, вона почалася й розвивалася в тісному зв'язку з загальною "всеросійською" революцією рр. 1917-18. Малосвідомі народні маси пішли за привабливими гаслами большевиків. Влада Центральної Ради почала з кожним днем втрачати ґрунт під ногами, бо в світлі демагогічних большевицьких гасел українська революційна влада в очах збольшевичених мас виступала як буржуазна й контрреволюційна — так її брехливо малювали большевики та ті з українців, що пішли з ними.

Коли й російське суспільство з його розвиненими вищими верствами не змогло втримати демократичної влади в своїх руках, то що вже казати про суспільство українське, якому навіть бракувало українського міста.

"Очевидно, що українську революцію треба оцінювати не з горизонту своєї власної чи групової дзвіниці, а в ширшій історичній перспективі, беручи на увагу як тодішній загальний стан українського суспільства, так і той соціально-політичний переворот, у вогні якого пробудився окрадений український народ", — закінчує І. Мазепа.

Я сам був свідком тодішніх подій і можу засвідчити, що "факти масового пробудження національної самосвідомості не лише в селянському середовищі, а й у масі міщанства та інтелігенції" відбувалися не в дійсності, а у фантазії п. Гордієнка — який, між іншим, сам пише, що большевики були навіть усередині його "новітньої Січі"...

Г. ПАНЧЕНКО
США

ЩОРАЗУ ТЕ САМЕ...

У журналі "Нові дні" за жовтень 1976 р. надруковано статтю Н. Всегоренка "Проблеми українського церковного об'єднання". Автор порушив питання дуже складне і дразливе. Протягом останніх майже двох десятків років багато було написано в цій справі. Писав хто тільки хотів і як хотів. Другий ватиканський собор дав поштовх до того.

Кілька днів тому я випадково прочитав удруге ту статтю. І замислився. Її автор, витративши велику кількість слів, по суті справи, властиво, нічого не сказав, повторив лиш віддавна відоме казуїстичне спотворення нашої церковно-історичної давнини.

Приміром, наукова об'єктивність ніколи не приведе до твердження, що в справі поєднання "унії з унією" відбувалися зустрічі представників православної й уніятської церков. Свого часу проф. М. Чубатий писав навіть про зустріч обох митрополитів, тобто: П. Могили і Й. В. Рутського. Такої зустрічі ніколи не було.

Авторова впевненість, що митр. П. Могила був би київським патріархом у злуці з Римом, якби не опір ватиканських кардиналів, також безпідставна. Нестійкість цього твердження встановив проф. Є. Шмурло на підставі документів латинського архіву.

Лише брак місця не дозволяє навести цитати з праць проф. М. Грушевського, німецького історика Едуарда Вінтера та з тестаменту митр. П. Могили, написаного ним за вісім днів до смерті.

Про діяльність єпископа Львівського Йосифа Шумлянського (1667-1708), цього відомого з церковної історії недобросовісного меркантиліста, написано не так, як у дійсності було. Заяву про свій намір приєднатися до унії та про можливість поширення її Шумлянський подав польсько-католицьким чинникам у 1677 р. Унію прийняв офіційно у Варшаві в присутності папського нунція на початку 1681 р. Проте він і далі виступав як православний єпископ, хоч у дійсності був уніят. Тож ясна річ, що й підлегле йому духовенство спрямував в уніятське русло.

Протягом 20 років Шумлянський діяв як потайний уніят. Це факт і ніяка казуїстика, ані софістика його не змінить. То чи можна мовити, що король надав пільги православному духовенству, коли на ділі вони були призначені для духовенства уніятського? Король знав, що робить, коли наказав православному духовенству в усюму слухатися Шумлянського.

Щоб розкрити всю тенденційність викладених у статті міркувань і тверджень довелося б писати статтю розміром не меншу. Але, чи варто? Чи треба доказувати давно вже доказане? Дискусія в цьому випадку була б безплідною витратою часу.

Кілька рядків про недавн минуле. Як було в Києві — не знаю. Але дивно, що у Львові митр. А. Шептицький, звертаючись до православних, сказав: "Що ж, до жидів не підемо!" і, за твердженням Н. Всегоренка, "призначив для православних велику міську церкву Господнього Преображення".

Чи були в тому часі у Львові євреї? І якщо так — то скільки й де? Я тоді був у Львові, але їх не бачив.

Якщо в Преображенській церкві богослуження правив греко-католицький священник, то чи була вона призначена для православних? Уже тут, у Канаді, читав (на жаль, не пам'ятаю, коли й де), що православні ходили до тієї церкви, бо імпувала їм особистість її пароха.

І врешті: автор статті чомусь не вважав за можливе написати, що гр.-кат. парафію в Києві заснував о. д-р Юрій Процюк і обмежився його ініціалами. Що ж це за таємниця? До речі, був тоді в Києві ще й другий гр.-кат. священник — о. д-р Йосиф Кладочний.

А. СОКОЛІВ
Онтаріо

ПЕТРО І ЧИ, МОЖЕ, ПЬОТР І

Доки ми будемо "українізувати" російських царів? Чи правильно називати російського царя на ім'я "Пьотр" українським іменем "Петро"?

Адже ми пишемо "Джордж Вашингтон", а не "Юрій Вашингтон". Що скажуть з приводу цього наші ґраматисти?

С. Вархоляк
Альберта

Ті "якості", що про них ведуть між собою довгу розмову учасники трилогу, можна коротко означити одним словом: опортунізм. Це прикра властивість великої частини наших малоросів, що виростили з прищепленим їм почуттям меншеварто-сти. Це почуття прагнуть ще більше поглибити та увічнити сьогоднішні Брежневи.

Ця меншевартість "вихсувалася" у нас століттями. І коли в 1917 р. і потім у нас була можливість здобути волю, так мало знайшлося в нас людей, охочих боротися за цю волю...

С. Домазар
Австралія

СЕНТИМЕНТАЛЬНІ МАЛОРОСИ

Стосовно статті О. Несіної "Між Гоголем і Шевченком" зроблю таке зауваження:

Якщо російські вельможі українського походження, такі як Д. Трощинський, Безбородько, Розумовський, іноді й пускали сльозу, слухаючи українських пісень, то це одне ще не говорить про їх українську самосвідомість. Пустивши сльозу в припадку сентиментальності, вони все ж таки продовжували "вірою й правдою" служити російській імперії. Гоголь, хоч іноді й полаюючи "кацапів", все таки залишався російським письменником.

М. Олтанець
Міннесота, США

ГОЛІВУДСЬКИЙ УКРАЇНЕЦЬ

Недавно по американській телевізії показували фільм "Волга", знятий "Нешенал Джеографік Сосаєті". Знімання цього фільму було доручено якомусь советофілові, і він зробив для советчиків такий пропагандивний фільм за американські гроші, що більшої пропаганди для себе й советчики не придумали б.

Цей фільм супроводжувався текстом, у якому вихвалялися досягнення советського режиму. А захоплено читав цей текст... хто б, ви думали? Знаменита голівудська персона українського походження Джек Паланс..

Цікаво, чи галичани ще будуть запрошувати цього "українського патріота" на свої імпрези?

П. Сивокін
Чікаго, США

ПРОФЕСІЙНІ ЖУРНАЛІСТИ ТЕЖ ПОТРІБНІ

Пане редакторе, листи читачів у журналі с, справді, цікавою річчю, але не ігноруйте й професійних авторів, бо на те вони й журналісти, щоб на їхній професії тримався журнал. Маси не можуть творити журнал, а журнал мусить виховувати маси. Не кожна куховарка може керувати державою...

Крім того, модернізуючи журнал, не перебирайте міри, бо деякі "модерні" журнали занадто вже "привабливі"...

Т. Хохітєва
Флоріда, США

Дозвольте мені зробити кілька загальних зауважень з приводу нового формату "Нових днів".

Добре, що в той час, коли інші наші журнали містять здебільшого тільки інформаційний, причому поверховий матеріал, ""Нові дні" хочуть примусити своїх читачів думати. Цій меті, очевидно, служать такі статті, як трилог. Треба тільки систематично поглиблювати проблематику, щоб читачі росли разом з журналом.

Добре, що журнал з самого початку має власну індивідуальність, своє лице, відрізняючись від інших журналів своїм стилем, характером, тематикою.

Добре, що Ви хочете бодай трохи модернізувати друкарське оформлення журналу, наблизити його хоча б до вигляду такого американського журналу як "Рідерс Дайджест". Але майте на увазі, що хоч Ви робите це дуже обережно, скромно й поступово, проте старшим людям властива консервативність у смаках, і декому з них буде потрібен якийсь час, щоб звикнути до всяких новинок.

Я думаю, що модернізувати оформлення журналу в значній мірі Ви і не зможете: не ті в нас фінансові можливості та друкарські ресурси. У нас збирають величезні грошові суми на пам'ятники та будівлі, але не на пресу — хоч вона потрібна нам у першу чергу. Я не питаю Вас, скільки у Вас передплатників, але певен, що їх не досить.

Добре, що Ви намагаєтесь зробити журнал хоч трохи "універсальним" та піднести його овид понад вузькі обрії наших гетто. Статті на різні теми міжнародного життя дуже потрібні. В нинішні часи ми мусимо стежити за тим, що відбувається навколо нас.

Добре, що Ви дбаєте про якість журнальної мови, про її словесне багатство та про стилістичну вправність. Але не думайте, що і в цій царині до Вас не чіплятимуться наші багаточисленні "мовні експерти", кожен з яких вважає себе єдиним винятковим знавцем. У всіх їх свої дуже індивідуальні уподобання та своя... міра малописьменности при великих претенсіях. Кожен буде намагатися нав'язати Вам свої смаки та забобони.

На жаль, колись настане час, коли Вас подолають, стомлять бідність наших ресурсів і можливостей, байдужість одних та жовчність і зловистість інших людей, єдиною утіхою яких є чіплятися до всіх, хто робить щось.

Бажаю Вам, щоб пороку у Ваших порохівзичах вистачило на якнайдовше. Пам'ятайте, що у Вас є багато співчутливих друзів.

КОЛИШНІЙ ЖУРНАЛІСТ

(Продовження листів на 27-ій стор.)

Нехай буде Вашою амбіцією, дорогий передплатнику, — приєднати бодай одного нового передплатника для "Нових днів"!

Пилип ГРІН

Пригоди в Діпіляндії

Сонячний ранок восени 1946 року. Італія. Рим тільки но прокидався зі сну. Суперечки прохочих перелітали через високу залізну браму, що відмежовувала від зовнішнього світу советську військову місію, де мене тримали для повороту на "родіну". Здалека доносились пісня італійських комуністів "Ной сьямо дей лаворатор" (ми робітники).

Раптом за брамою завилала сирена авта. На по двір'я місії в'їхало італійське поліційне авто. З нього вийшли два карабінери. Один з них випустив з авта юнака, якому ледве було 20 років. Передавши його в руки советчиків, карабінери зайшли до начальника місії.

Я в цей час грав з лейтенантом у шахи на сходах будинку місії і з-під лоба спостерігав за тим, що діялось. Мені було шкода юнака, що незабаром буде відправлений на "родіну". Скільки советська місія платить за це карабінерам-італійцям?

Перед моїми очима виникли страшні роки "щасливого дитинства" в комуністичній імперії.

...1929 рік, на початку або в середині зими. Увечері я з сестрою бавились на підлозі. Мама щось шила при ледве блимаючому каганці. Батько читав газету. В печі потріскували дрова. Раптом тишу перервало гавкання нашого пса Барбоса.

— Гм, ще й гості нині будуть, — пробурчав тато, — а я сьогодні нікого не сподівався...

Уже було чути, як під ногами невідомого хрустів сніг. Барбос аж заливався.

— Атрой! Атрой! — грізно залунало за дверима.

Батько сидів нерухомо. Мама відкрила двері. На порозі стояв міліціонер Смірнов. Мені стало страшно, я хотів утекти на піч і заховатися за комином. Міліціонер мовчазно стояв на порозі. Його до хати ніхто не запрошував.

— Товарищ Г., собірайтесь с вещами! — грізно наказав він.

Батько хотів щось сказати, але міліціонер крикнув: "Без разговору!"

Мама подала татові торбу сухарів, дещо з одягу, вхопилася за нього й тяжко заридала. Ми, діти, стояли біля лежанки і не могли зрозуміти, що сталося. Чому прийшов цей страшний чоловік? Чому ридала мама? Міліціонер віддихнув маму від тата, а його випхнув надвір. У кімнату війнув зимний вітер.

Мама, ридючи, відкрила двері, сіла на лавку і ще довго, схлипуючи, дивилася на замкнені двері. Ми розплакались. Мама почала нас заспокоювати, запевняла, що тато завтра вернеться. Пізніше ми довідалися, що тата було заарештовано за "контрреволюцію і український націоналізм".

Мій батько, як я пізніше довідався, хоч і був добрим українцем, проте політикою не займався...

Згадавши це, я хотів уголос проклясти комуністичних катів...

— Товарищ Г. — наказав начальник, — Заберіть цього чоловіка на кухню.

Я глянув на хлопця, і мені здалося, що я його десь бачив. Але не міг пригадати де. Переді мною майнули сотки знайомих облич, десятки знайомих місць у Римі і поза Римом. Нарешті, пригадав. Ось тут сидів я, а він напроти мене, за великим столом. Він оповідав про своє минуле, про свої шляхи. Був щирий і по-дитячому наївний. Все, що він оповідав, пригадалося мені, наче було записане на магнетофонній стрічці.

Ми спустилися по сходах у кухню. На кухонному столі були смажені кури та інші м'ясні страви, городина й фрукти, мед, повидло.

— Сідайте і їжте, що хочете, — звернувся я до молодика.

Оглядаючись на всі боки, він опустився в крісло. Втюпившись у якусь точку на стіні, щось думав, а на страви на столі не звертав уваги.

Можливо він, як і я, пригадав нашу зустріч у Римі, і йому було шкода, що він відкрив мені свою душу. І ось раптом тут, за високими мурами й сталевією брамою, він не знав що робити, що казати. Хто він, звідки він, де був і що робив — мені відомо, і він це дуже добре знав. Я не знав, як йому допомогти. Я сам був бранцем...

— Прошу, їжте! — знову звернувся я до нього.

Нічого не відповідаючи, він злісно подивився на мене й нерухомо сидів далі.

— Ви мене боїтеся, але без жодних підстав, — сказав я.

— Та я... товарищ, — збентежено, намагаючись говорити по-російському, промовив юнак, — Я не хочу кушати.

— Ви можете говорити зі мною своєю рідною мовою. Я теж українець, — сказав я.

Але він поставився до мене з недовір'ям. Він нічого не їв, і я йому більше не докучав.

— Тепер, друже, — звернувся я до нього, — підемо на другий поверх, де ви зможете прилягти та відпочити.

Я непомітно всунув в його торбу трохи їжі. Я примістив його в досить великій кімнаті, вікна якої виходили на подвір'я місії. Звідти можна було бачити добру частину Рима. Потім я зійшов на низ догравати партію в шахи. Ще довгодовго молодик не йшов мені з думки.

Три дні старався я переконати хлопця, що я не є частиною ганебної советської машини, але він не вірив. Відкрито розповісти все про себе я не хотів, бо його також добре ще не знав. Правда, мені вдалося довідатись, як його прізвище. Він був родом з Рави Руської. Буду називати його Ю. Г.

Рано на третій день мене закликав начальник і сказав, що сьогодні я з новоприбулим маю їхати в Сальцонадгоре. До будинку підкотилося чорне авто полковника Я. Шофером полковника був кремезний, присадкуватий росіянин. Своєю будовою він скидався більше на сибірського ведмеда, аніж на людину.

Їхали ми мовчки. Шофер деколи ведмежим голосом затягав "Катюшу", або "Єслі в край наш спайкойний...". Десь біля обіду ми прибули до табору, де приблизно 100 осіб советських громадян уже чекали на відправу на "родіну".

Табір був розташований недалеко м. Пізи, а охороняли його, як ми пізніше довідалися, американські війська.

Після обіду я запропонував Ю. Г. піти в тінь дерев відпочити. За цей час він уже трохи заспокоївся, але все ще недовіряв мені.

Час минав скоро. Ми не зчулися, як сонце перекотилося на другий бік і оспало нас палкими променями. Тільки но ми намірилися перейти на другий бік у тінь, як начальник повідомив, що через кілька хвилин будемо рушати даліше.

Надвечір ми прибули до Сальцонадгоре. Нас примістили в кількоповерхових будинках, що були колись казармами фашистської італійської молоді; тепер їх передано в розпорядження советської репатріаційної місії.

Сальцонадгоре — гарне місто, вечорами дуже шумне, як і всі італійські міста. Умови в наших казармах були добрі. Їжі не бракувало, а ставлення советських офіцерів до нас, на наше здивування, було досить лагідне. Наших людей тут було багато, переважно молодих. Дехто з них добровільно вертався до дому; декого везли насильно. Були між ними і жінки з малими дітьми, і самітні. Я тримався майже від усіх осторонь, за винятком мого молодика, який почав ставитися до мене приязніше.

Виявилося, що багато мешканців цього табору чекали нагоди втекти. Але втікачів карабінери ловили і приводили назад до табору, який, на наше здивування, майже не охоронявся.

Мою дружину привезли до цього табору кілька днів пізніше, і від того часу ми не розлучалися. Син ще був немовлям. З моєю дружиною до табору прибула естонка з чоловіком — італійцем. Був він великим прихильником комунізму. Не знаю, чи він мав право їхати в СРСР чи

ні, але лейтенант М., з яким я був знайомий, конфіденційно сказав мені, що таких, як цей італієць, до СРСР не впускають. В одному з перехідних таборів у Німеччині чи Австрії всіх жінок і дітей відділяють від чоловіків. Жінок з дітьми відправляють в яесь інше місце, а чоловіків, якщо не розстріляють їх, то відвозять у Сибір.

Я вже не пам'ятаю, як я познайомився з лейтенантом М., що був членом советської військової місії. Він мені видавався цілком іншою людиною, ніж інші члени місії. Пізніше він мені признався, що під час війни був у РОА, а після капітуляції пішов працювати в репатріаційну місію, де йому признали його колишній військовий ранг та одягли в советську форму. При місії він працює вже кілька місяців і нераз супроводжував транспорти з поворотцями до перехідних таборів у Німеччині і Австрії. Він розповів мені, що всіх дітей, як тільки жінки прибудуть в Росію, відбирають і відправляють у дитбудинки. Жінок заганяють до спеціальних робочих таборів. Вони там не мають жодних прав. До крамниць дозволено їм ходити тільки в означений час. Між людей виходити їм не дозволяють, а коли вони виходять без дозволу, то їх тяжко карають. Чоловіків, що були в німецькому війську, поліції і т. д. засилають у Сибір, або розстрілюють.

Почалися таборіві будні. О 10-ій годині ранку щодня відбувалися політзаняття — найчастіше на тему "експлуатація робітників у капіталістичних країнах". Це було дуже нудним, і не хотілося слухати брехні, але виходити з залі не можна було. Від політзаняття звільнялися тільки хворі та дуже старі люди. Вечорами примушували дивитися советські фільми з "отчественной вайни"; в них росіян завжди показували переможцями.

Незабаром нам дали англійську військову форму, а через день чи два загнули нас, як худобу, в ешелон для відправки на "родіну". Прохожі італійці з цікавістю заглядали у вагони, які охоронялись карабінерами. Один з них підійшов до карабінера й запитав:

— Що це за люди?

— Російські військовики повертаються додому, — відповів той.

Мою жінку і сина, мого молодого знайомого та одного члена місії (татарина) з жінкою примістили в однім купе. Ю. Г. мене більше не боявся. Навпаки, ми з ним уже опрацювали плян утечі, — як тільки переїдемо через австрійський кордон. Члени советської місії були дуже мовчазними і стурбованими. Я старався розгадати причини їх мовчанки; мені здавалося, що вони, як і ми, опрацювали плян утечі. Мені хотілося з ними порадитись, але я боявся зрадити себе.

Глянувши в одне купе, де тримали гурт "поворотців", чомусь закутих у кайдани, я згадав анекдот: двох засуджених вели на розстріл. Один з них говорить до свого колеги: будемо тікати! А той питає: А чи гірше не буде?

Я рискнув і розговорився з татариним. Виявилося, що він не має, чого дома шукати, а, крім

(Закінчення на 19-ій стор.)

В австралійській пустелі

Ті з нас, кому довелося жити в "перехідному таборі" Скайборні біля Сіднея, пам'ятають городника Григорія. Щойно сонечко чиркне променем по обр'ю, цей набожний і, здавалося, чемний юнак вилізав на евкаліпт і заводив псалми:

Удосвіта
почуєш, Господи, мій голос!
Удосвіта
стану перед Тобою і дождатиму!

Вікна в бараках дрижали як від звуків срихонської труби; директорів пес тікав під авто і злякано виглядав звідти, висунувши морду та кліпаючи очима, а мешканці будились і ремствували;

— Чого це він так робить? — питає один.

— Це він по-своєму молиться. У Німеччині під час бомбардування йому трохи забило памороки, — скаже другий.

— Іхав би собі вже з табору: не дає спати, — додасть третій.

Григорій скоро поїхав, але прижитися ніде не міг. Все через ті псалми. Все його перекидали з одного місця на інше. Так ніхто і не знав би про останню стоянку цього козацького нащадка. Та ось дістав він роботу на скотарській "станції", в гарячому серці Австралії, недалеко від містечка Аліс Спрінг.

Худий і високий господар повільно скрутив цигарку, потім подивився на свого нового наймита: зашкарубла шкіра на руках, обвітрене обличчя, все це — ознака працьовитості: людина не ховається від роботи з затишок. Скотар викресав вогню і сказав:

— На біржі праці мене попередили, що ти співаєш. Я проти співів нічого не маю. Навпаки Тут у пустелі радий, коли почуєш людський голос.

Скотар мав сестру Раду, що допомагала йому після того, як овдовіла. Їй подобалося тут на вольній волі. Але чогось не вистачало. Молода жінка відчувала самоту.

Крізь кухонне вікно вона дивилася, як Григорій готує грядки і втикає в землю розсаду. Його тіло лисніло від поту, а біцепси грали проти сонця як купані коні.

Зненацька брат зайшов до кухні і побачив, куди вона дивиться.

— В нашого нового наймита, — сказав, — здоров'я вистачить на двох. Не так, як у твого покійного.

Попервах псалми приголомшували Раду. Та все одно, — вона намагалася справити на Григорія враження. Ще він не закінчить свої співи на білокорому евкаліпті, а вона вже схоплюється з ліжка і біжить готувати сніданок. Застелить

стіл білою скатертиною, вийме з шафи гарний посуд. Та новий мешканець усіх цих заходів наче й не помічав. Він відмовлявся їсти яєшню з шинкою, а просив городини й бананів, бо його віра вимагала вегетаріанства.

— Моркви у вас немає? — питав ламаною англійською мовою.

Рада терпіла — терпіла, а тоді принесла моркви і кинула на скатертину ніж, щоб сам чистив.

— Ти йому, кабанові, робиш приємності, а він невдячний... — скривила вона вуста.

З жінками Григорій був левдалим і незграбним. Правда, в остівському таборі в Німеччині і він зустрів свою ідеальну любов. Там у нього була Юлька. За тих обставин вони тільки й бачилися, тільки й говорили, що крізь колючий дріт, протягнутий між чоловічим і жіночим "абтайлами". Юлька вдалася тихенька, як мишка і, можливо, їх взаємно лучили протилежності в характері. Однієї ночі під час бомбардування загинули всі мешканці табору, а його, Григорія, Бог чомусь приберіг. Може через його віру?

Коли літаки зникли, чоловік знайшов Юльку, завислу на колючому дроті. Він взяв її і закрив їй очі. Потім поцілував її в чоло. Після цього часто питав себе, чому таку милу людину Бог забрав, а його, напівграмотного, лишив.

У Ради ніяких таких ускладнень не було. Молода жінка, правда, була схильна до мріяння. Ночами їй снилося розкішне весілля, на якому молодий все ясніше вирисовувався в образі причісаного і поголеного Григорія. А хто в світі не мріє про розкішне весілля? Одного дня вона ткнула Григорія пальцем у живіт і спитала:

— Чого ти не женишся, Греґ? Якби не борода, то, може, і я на тебе задивилася б... А так шматочки харчів застрягають у бороді, і фе!.. Її треба чик-чик ножицями.

Пальцями вона показала чик-чик.

Григорія ще ніколи жінки в живіт не тикали. Так поводитись не годиться. Хай навіть це буде й господарева сестра! Хоч і начальство! От жіноцтво в селі, де він виріс, нізащо... Тому Григорій подумав про себе:

— А язика ти собі не хотіла б чик-чик?

Уголос відповів жартома:

— Задивляйся на мене на такого, яким я є.

Рада відчула нотку зухвалості й швидко обрізала його:

— А який же ти є? Мавп'ячий? Все по деревах лазиш, та ще й співаєш...

Григорій був із сектантів. Його родина ніколи не зраджувала свою віру. А старший брат відмо-

(Закінчення на 20-ій стор.)

Що сталось під Крутами

Факти і вигадки

"Багато легенд створилося навколо бою під Крутами" — пише Т. Данилів у статті, розміщеній недавно в газеті "Вільне слово".

Творці поетичних вигадок порівнювали бій під Крутами з клясичним боєм при Термопілах, називали героїв-крутян "лицарями безумства". Писали, що безсилий уряд України послав під Крути дітей. Що під Крутами сталася чиясь зрада. І так далі. І все це писалось в той час, коли в нашій діяспорі і досі живий керівник бою під Крутами сотник Оверкій Гончаренко...

Т. Данилів пише, що впродовж років збираючи матеріали про цей бій та листуючись із О. Гончаренком, він уже має багато точної інформації, яка уможливило б змалювання справжньої картини того, що сталося під Крутами. До речі, і сам О. Гончаренко написав свої спомини про цей бій, надруковані ще в 1972 році.

О. Гончаренко народився в 1890 р. у селі Деценки, Лохвицького повіту на Полтавщині. В 1912 році він закінчив Чугуївську військову школу й пішов на війну в ранзі командира роти. В 1915 році він був підвищений до рангу командира батальйону. Тоді ж він був поранений, з рік пролежав у госпіталі, а потім працював викладачем у школі прапорщиків.

Коли сталася революція 1917 р., О. Гончаренко брав участь в "українізації" у своїй школі прапорщиків, ставши командиром її першої "українізованої" сотні.

У квітні він головував на З'їзді українців — слухачів військових шкіл у Росії. Одна з резолюцій цього з'їзду вимагала створення українського війська. Потім він вернувся на Україну.

Коли в липні 1917 р. в Києві була організована Перша юнацька (юнкерська) військова школа ім. Б. Хмельницького, Гончаренко прийняв командування одним із її куренів. Школа складалася з юнкерів — учнів колишніх російських військових шкіл з освітою не менше 6 класів гімназії, а переважно з закінченою середньою освітою.

8-го грудня того ж року старший курс цієї школи вирушив на фронт у район Бахмача для оборони Києва від наступаючих більшовиків. А 23-го грудня туди ж виїхав і О. Гончаренко з молодшим курсом школи. Він перебрав на себе командування цілим фронтом.

З 23-го грудня до 29-го січня 1918 р. О. Гончаренко виконував обов'язки командуючого фронтом під Бахмачем (маючи за собою залізничну станцію Крути) та відбивав безнастанні атаки ворога, який хотів прорватися в Київ.

Після бою під Крутами Гончаренко вступив до Слобідського коша, потім був повітовим комен-

дантом у Летичеві, займав різні пости в Головній управі військових шкіл за гетьманщини. Пізніше був губернiальним комендантом Подiлля.

Під час походу Українського війська на Київ він був начальником канцелярії Об'єднаного штабу Головного отамана С. Петлюри.

У своїх спогадах О. Гончаренко пише, що не студентський курінь, а лише студентська сотня в складі прибіл. 130 чол. прийшла 27-го січня 1918 року на допомогу оборонцям фронту. Тим часом більшовики вирішили дати українцям генеральний бій 29-го січня. Незабаром вони побачили, що не зможуть зломити українців фронтальною атакою. Тоді вони почали маневрувати, щоб оточити українських бійців.

Ворог мав кількаразову перевагу в людях і тому міг би легко здійснити свій намір. Але Гончаренко передбачив таку його тактику і, щоб відвернути катастрофу, відвів свої частини під Бровари біля Києва. Цим він урятував багато бійців, які пізніше брали участь у боротьбі проти більшовицьких заколотників у Києві.

До своїх спогадів О. Гончаренко додав схему бою під Крутами і докладно виклав весь перебіг бою та ті події, що йому передували. Зокрема він відзначає, що оборону Бахмацького фронту з 8-го грудня вела Перша юнацька військова школа ім. Б. Хмельницького в складі чотирьох сотень. Фронт був 3 кілометри завдовжки. Ніякого студентського куреня під Крутами не було. Всі розмови про чийсь зраду цілковито безпідставні.

29-го січня в день бою під командою Гончаренка було 500 козаків і 20 старшин. З них у бою загинуло коло 250 юнаків, одна студентська чота та 10 старшин. Отже в бою брали участь чотири сотні юнацької школи, яким на допомогу 27-го прийшла одна студентська сотня. Таким чином, говорити, що цей бій провадився силами студентської молоді, абсолютно неправильно.

І військова школа, і студентська сотня були регулярними військовими з'єднаннями. Ніякими "лицарями безумства" вони не були. Учасники бою під Крутами, звичайно, були молодими людьми — від 16 до 18 років віком, — але ніяк не дітьми. Солдатів такого віку було багато і в громадянській війні, і в советській, і в німецькій арміях під час другої світової війни.

Молоді українські козаки билися відважно, холоднокровно та вміло. Було, їх, як, згадано вище, понад 500 чол., і майже половина з них залишилася живими.

Книга О. Гончаренка містить також свідчення про бій під Крутами, написані іншими старшинами, та чимало світлин. Бій під Крутами був тра-

гічний тим, що в ньому загинуло багато молодих героїв, пам'ять яких треба свято шанувати; але він був одним із багатьох боїв, що їх доводилось гести молодій українській збройній силі.

У створенні неправильного уявлення про цей бій завинив автор статті про нього у львівському журналі "Поступ" Б. Монкевич, який писав її на підставі якихось неперевірених відомостей. Цією статтею користувався проф. Д. Дорошенко, який, також на підставі невідомо де взятої "інформації", написав, що сотники Тимченко і Богаєвський "богаузливо" втекли з Крут у Київ. Це абсолютно невірно — вони обидва не мали жодного відношення до бою під Крутами.

Тіла молодих героїв, що загинули в бою під Крутами, пізніше були знайдені й привезені в Київ. 10-го березня вони були поховані на Аскольдовій могилі. Прощальну промову сказав Голова Центральної Ради М. Грушевський.

УМЕР ПОЛКОВНИК М. ЯНОВ

Глибокий жаль стиснув мені серце, коли я довідався, що перестало битися вояцьке серце нашого побратима полковника Української Армії Миколи Леонтійовича Янова.

Народився він у 1893 році на нашій Сіверській землі в родині чернігівських козаків, у старовинному місті Глухові. Військовик з професії, він у 1918 р. став осавулом у Чернігівському корпусі Української Армії і брав участь у боях проти большевиків. Пізніше був підвищений до рангу полковника.

Був він чарівною людиною: високий, по-вояцькому стрункий, з сірими пронизуючими очима, скромний і завжди коректний. Таким він завжди житиме в пам'яті тих, хто його знав.

С. Цан
Детройт, США

В КИЄВІ ПОМЕР БОРИС МАТУШЕВСЬКИЙ

14 січня ц.р. у Києві помер Борис Матушевський, громадський діяч, засуджений на процесі СВУ і СУМ в 1930 році. Він народився в 1907 році в Боярці біля Києва, студював у Київському Інституті Народної Освіти. Сидів у тюрмі разом з Єфремовим, Ніковським та іншими. Після звільнення працював на метеорологічній станції. Вдруге його заарештували в 1938 році й заслали до Карелії на чотири роки, але після 2 років і 8 місяців позбавлення волі, його звільнили в 1940 році. В 1943-45 роках служив у советській армії. Потім, закінчивши інститут, працював у царині гідрометеорології.

Він походив з відомої української родини. Його батько, Федір, визначний громадський діяч та публіцист, родом із Сміли, був одним з засновників видавництва "Вік" і редактором першого українського щоденника "Громадська думка", що виходив у 1906 році, згодом співредактором "Ра-

ди", співробітником "Літературно-наукового вісника", "Української життя" та ін. Він був членом Товариства українських поступовців, в 1917 році став членом Центральної Ради. В 1919 році уряд УНР вислав його, як свого посла, до Греції. З ним виїхав туди його найстарший син Юрій, який згодом переїхав до Америки.

ПОМЕР КОМПОЗИТОР Л. РЕВУЦЬКИЙ

У Києві помер на 87-му році життя, "після тяжкої і довготривалої недуги", видатний композитор Левко Ревуцький.

Л. Ревуцький народився 1889-го року в селі Іржавці на Полтавщині. Початкову музичну освіту одержав від матері, а продовжував її в Києві у музичній школі Миколи Лисенка й консерваторії, студіюючи одночасно на правничому факультеті Київського університету. Вже в студентських роках скомпонував ряд музичних творів. Викладав у Музично-драматичному інституті ім. Лисенка і в Київській консерваторії, а під час Другої світової війни в Ташкентській консерваторії.

Ревуцького вважають продовжувачем традицій Миколи Лисенка і Миколи Леонтовича. Серед його більш відомих творів — кантата-поема "Хустина", до слів Тараса Шевченка, обробки українських народних пісень для солістів, хорів та фортепіан (збірки "Сонечко", "Козацькі пісні", "Галицькі пісні" і т. д.), ряд концертів і симфоній тощо. Ревуцький відредагував оперу "Тарас Бульба" Миколи Лисенка.

Як і інші українські композитори, які опинилися під советською владою, мусів також писати такі пропагандивні "твори", як наприклад, "Пісня про Котовського" і подібне.

Від 1945 до 1947 року Ревуцький був головою Спілки композиторів України, а від 1957-го року — членом Академії Наук.

ПОМЕР Д-Р ВАТСОН КІРКОННЕЛЛ

Відомий канадський письменник д-р Ватсон Кіркконелл, співавтор спільно з д-ром К. Андрусишином першого повного англomовного видання творів Тараса Шевченка, виданого заходами КУК в 1964 році, відійшов у вічність 26-го лютого 1977 р. на 81-му році життя.

Після появи англійського видання "Кобзаря" Андрусишина-Кіркконелла, з'явився ряд дуже прихильних статей в англomовних літературних журналах Канади й США.

За три тижні до своєї смерті, довідавшись про те, що Центральня КУК замовила ще 2.000 примірників англomовного "Кобзаря", д-р Кіркконелл писав: "Це доказує, що українська громада на цьому континенті виявляє безперервну потребу цього видання".

Великий приятель українців, д-р Ватсон Кіркконелл є одним з шістьох достойників неукраїнського роду, яким надано Шевченківську медаль у відзначення їх заслуг перед українською спільнотою в Канаді.

“Погляд і дещо”

В. Некрасов про становище на Україні

Багато канадських українців знають російсько-го письменника-дисидента з Києва Віктора Некрасова з його виступів на зборах українців у різних містах Канади. Він розповідав про становище на Україні та відповідав на запитання слухачів.

У десятому випуску журналу “Континент”, органу російських дисидентів, що виїхали на Захід, вміщена його стаття в модному нині жанрі, який вигадливо сполучає щось ніби репортаж про теперішній час із есейними, філософічними міркуваннями та зі спогадами про давні і недавні минуле.

У цій статті В. Некрасов пише і про свої зустрічі з канадськими українцями та про те, що він їм говорив. Зокрема він відзначає:

“Після мого виступу наприкінці вечора мені ставлять запитання. Запитують в основному старі люди. Є запитання до дла, є й дурні, є просто промови... Молодь більше мовчить — потім уже я з нею розговорився, не в клубі, а за вечерею, без старих...”

Скажу відверто, глупота деяких дідів, та й не дуже ще дідів (суджу з деяких українських канадських газет) полягає в тому, що їх завзятий антисоветизм виливається у форми й висловлювання, які на Україні в кращому разі викличуть усмішку. Ну, для чого писати, що на Україні не знайдеш українських книг, або що за українську мову виключають з інститутів? Це курам на сміх. Ні, справа куди гірша.

Книгами українською мовою всі магазини завалені, але хто їх купує, хто їх читає? Скажу по секрету — український письменник мріє бути виданим не в Києві, а російською мовою в Москві. У цьому трагедія української мови. Вона поступово помирає. І не тому, що її забороняють — абсурд! — газети українською мовою (паралельно, правда, і російською), всі вивіски й назви вулиць українською мовою, і “Касандра”, і Ляопе де Вега в театрі ім. Франка теж українською мовою, і навіть у судочинстві перша фраза вироку “Ім'ям Української Радянської...” читається українською мовою (далі, правда, і все до цього поросійському, винятком був тільки суд над І. Дзюбою, але тут уже просто було б непристойно). Само собою розуміється, що й Шелест, і Маланчук розмовляли з мною теж поросійському...

Ні, жодної дискримінації мова не зазнає, але той самий український письменник, який і в Спільці письменників, і дома говорить тільки по-українському, сина свого воліє віддати в росій-

ську школу — російська мова, мовляв, не підведе, вона й до Києва доведе! (В двадцяті роки, роки українізації, коли всім треба було скласти іспит з укрмови, а той ,хто не склав, звільнявся з роботи, дотепничали: російська мова до Києва доведе, а українська виведе). Кожен колхозний парубчак, який попадає в армію, навчається там російської мови... і дуже з цього радий, бо в колхоз вертатися він не збирається, а якщо далі вчитися, то вже, звичайно ж, краще по-російському. І в'яне, сохне прекрасна українська мова (Собінов говорив, що найприємніше йому співати по-українському, а потім по-італійському), перетворюючись на “суржик” (суміш російської і української), а потім — на поганеньку російську мову”.

Так інформує Некрасов своїх російських читачів. А що нового дізнаємося з його повідомлень ми?

Насамперед скажемо, що нашу мову ховали в могилу вже давно — починаючи іще з Петра I-го та Єкатерини II-гої. Вісаріон Белінський проспівав їй остаточну “заупокійну”. Нищили її всі царі. А вона кудись сховається й виживе. А в 1918 році вирвалася на поверхню життя, хоч перед революцією здавалася вже зовсім мертвою.. Може, вона помирає зараз? Не більше й не остаточніше, ніж протягом минулих двох сторіч, коли вона здавалася декому ще мертвою, ніж тепер.

Некрасов пише, що всі магазини завалені українськими книгами, але ніхто їх не купує й не читає...

Це правда. Коли я був “там”, магазини теж були “завалені” книжками українською мовою. І я їх купував дуже рідко. Чому? А тому, що це була здебільшого советська пропаганда українською мовою — книжки, що вихваляли “мудру партію” та її геніальне керівництво, до зануди розписували її героїчну історію та історичні звершення. Від такої “літератури” з душі вернуло.

Отакою “літературою” в тому числі й “художньою”, завалені там книгарні. Але Некрасов не розглядав цих книг. Він тільки бачив, що це “українські книги”, але їх ніхто не купує й не читає. Таких книжок і російською мовою ніхто не читає.

Треба сказати, що комуністи знайшли “ефективний” спосіб відучити населення від української мови: друкувати українською мовою тільки таку літературу, яку ніхто не хоче читати. Якщо

багато халтури друкується й російською мовою, то все таки іноді на ній можна прочитати й щось цікаве чи вартісне. А пошукайте чогось вартісного в советській українській літературі! Українські журнали, як правило, всі гірші й нудніші від російських, українське радіо — гірше й нудніше від російського, а українські газети заповнюються такою пропагандною нудюю, що їх кидаєш після перших прочитаних рядків.

Так, за методом Павлова, створюють умовні рефлекси — щоб люди від українських газет і книжок шарахались. Такою книжною продукцією й заповнені там книгарні.

Але коли у визволеній Україні виникне повноцінна література, то її читатимуть. Так, як читали її в часи українізації.

Наша мова пережила багато смертних вироків. Вживе вона й тепер. Головне, щоб люди пам'ятали, що вони — українці, а коли прийде час, діти навіть денационалізованих, зросійщених батьків вернуться до своєї мови. Так було в часи нашого відродження.

Почитаємо Некрасова далі. Ось він сидить з українськими хлопцями в якомусь із торонтонських чи вінніпезьких ресторанів і повчає їх:

— Так ось, хлопці, — кажу я по-українському, кінчаючи другу тарілку галушок, — справа в тому, що для того, щоб добиватися там незалежності, крім бажання ще потрібен час. А в українського колхозника нема часу. Нема часу не те, щоб про державний устрій думати, але просто, щоб сіяти й косити. Добре, що цим хоч студенти та наукові працівники займаються. Нема часу, тому що сьогодні весілля, віддають заміж Наталку. Три дні все село п'є. На четвертий похміляється. А на п'ятий, диви, женять Петра. Три дні п'ють. На четвертий похміляються. А тут як раз помер старий Павло. Чотири дні п'ють. На п'ятий похміляються. Не встигли ще поховати Павла — Великдень. Тиждень п'ють. На восьмий день похміляються. А на дев'ятий — бац! — Перше травня. Ну, як не випити! Сам Бог наказав. У календарі — червоне. Потім дев'яте травня — день перемоги. А потім Храм, а потім...

Я намалював прекрасну, але сумну картину. Прекрасну, бо є що пити, с чим закусити. Самогон свій, копійки коштує. Ніхто його й не забороняє. А закуска? Чого там ховати, є тепер, чим закусити. Не ті часи... На селі не так то вже й погано. І якщо советська власть не придумас чого-небудь нового (а вона, вроді, щось уже придумала, колхози з совхозами об'єднати, наприклад, але ніби обіцяла не спішити), то жити можна".

І тут Некрасов нічого нового нам не каже. Знаємо. П'ють. З багатьох різних причин. П'ють "на свої", в піку режимові, який вимагає від них нової моралі й "відданої праці". Що ж розповідає Некрасов далі?

"...Коли, виступаючи перед колишніми петлюрівцями, які вважають, що Петлюра, хоч і знав, що таке незалежність, але, може, не все зумів урахувати, я кажу, що все залежить від народу, він, мовляв, знає, яку систему правління треба

визирати, — тут я, звичайно, трішки лукавлю. Не знає цього народ. Не знає він — ні дядько Павло, якого недавно поховали і який воював, мабуть, свого часу за "веру, царя и отечество", ні мій друг Митька, електрозварник, з яким ми лежали в Баку в госпіталі, куди він потрапив, захищаючи ідеали соціалізму, ні той 20-річний солдат, який в'їхав на танку в Прагу, щоб захистити її від підступних німецьких реваншистів.

Я не хочу й не можу твердити, що народ оглупили (хоч і дуже до цього прагнуть), просто він дуже стомився. І від війни, і від того, що було до неї, і від того, що було після, і ні в яку владу він не вірить. Старі люди ще пам'ятають, як перекопували їх і червоні, і денікінці, і петлюрівці, і всі, хто тільки не займав їх місто чи село, що тільки вони знають, що народові потрібно і як йому допомогти.

Не вірить народ владі. Ніякій. А цю, советську, він знає. І знає, як її обманути, як до неї пристосуватися. А то, що він не користується правом вибору на виборах у Верховний Совет і не може читати закордонну газету, ну, що ж, з цим можна примиритися. А вибухне нова війна... він так само буде захищати советську владу, нелюбиму, наосточортілу, але звичну, як захищав її в минулу війну. А як копнути глибше, то воював він не так "ЗА", як "ПРОТИ". Проти чужого, невідомого, ворога, який стріляв і бомбив його".

Недавно ми читали про те, що кілька сот українських советських солдатів під час подавлення революції в Угорщині перейшли на сторону угорських революціонерів. І це в той час, коли не було ніяких перспектив на успіх угорського повстання. Люди діяли з розпачу, з ненависти до тієї "звичної" влади. Ні, Некрасов, хоч і дисидент, але погано знає, які процеси відбуваються в глибинах народних душ. Його погляд сквозає по поверхні явищ...

В одному ми з ним можемо погодитись — більшість народу так не знає, де вихід із тієї пастки, в яку його колись заманила брехлива комуністична пропаганда. Ця безвихідь, мабуть, і спричиняється великою мірою до масового пияцтва.

Але в глибині народної маси вже жевріє та іскра, від якої може взятися пожежею гнила будівля ненависного режиму. Цю іскру несуть у своїх серцях наші мученики за волю — В. Мороз, М. Руденко, В. Чорновіл, І. Світличний, О. Сергієнко та багато інших. Чи може Некрасов пояснити, звідки беруться ці справжні сини народу, його герої — якщо в глибині народу царює мовчання й розгубленість, крім яких він нічого більшого не бачить?

Звичайно, процес кристалізації нової самосвідомости у величезній товщі народу, в усіх його різноманітних шарах, — це процес повільний, і коли він завершиться в достатній мірі для того, щоб масовий протест набув дійових форм, ще ніхто не може сказати. Але цей процес іде, і

(Закінчення на 28-ій стор.)

Як часто зітхаю я тихо ...

Ф. ДЖЕРЯ

ПАМ'ЯТІ М. ЗЕРОВА

Ні злочинцем не був, ні шахраєм,
Кривди він не вчинив нікому,
Все життя своє жив серед книг.
Узяли. Мордували. Й не знаєм,
За що, в місці якому
Його вбито й втоптано в сніг,
У сибірський тасжний сніг...

Був ученим і був поетом,
Поклонявся Вергілію й Данте,
Прагнув творчої тиші й краси,
І клясичні писав сонети.
Та з чекістської банди
Налетіли криваві пси,
Людиноподібні пси...

Заметілі ревуть в Сибіру
Над концтабірним злим кошмаром,
І від трупів гниє земля.
...А він славив античну ліру,
Перекладав Ронсара,
Лукреція й Ередіа...
А в Сибіру сичить земля.

Роки йшли. Вийшла в Києві збірка:
"Вибрані твори Миколи Зерова"
З передмовою Рильського в ній.
І читати її так гірко —
В ній не згадано й словом,
Що Поета втоптали в гній,
У проклятій землі чужій...

М. СЛУЧЕВСЬКА

СПОГАДИ

Кінчається, серце, твій квітень,
І в'януть твої пелюстки...
Відновлюю в ніч самотню
У юність свою містки.

Так мало мені залишилось
З того, що я в путь взяла, —
З того, що, як долі милість,
Цінила і берегла,

Того, що у часі прощання
Валізку вмістить змогла,
Що я у своїх скитаннях,
Несла, наче мед бджола.

З десяток світлин потемнілих:
Сама я в сімнадцять літ,
Мій тато і мама милі, —
Як гляну, душа болить.

Сорочка моя полтавська
З суворого полотна —
Далекої юности разку
Нагадає знов вона...

Поетів улюблених збірки, —
Як жаль, що всього їх три!
Коли мені стане гірко,
Знаходжу у них підтрим.

І ще — але як же їх мало!
Від милих людей листи.
Багато листів я мала,
Мало вдалось зберегти.

Пригадки кохання й прощання,
І щастя хвилин скупих...
Багато у них страждання
І боляче мало втіх.

Тепер я на речі багата,
Та що мені з них, нових!
Лягаючи умирати,
Я в руки візьму не їх.

Світлини пожовклі. Три книги.
Сорочка стара. І листи.
Як часто зітхаю я тихо
Над ними у час самоти...

О. ЛЕБІДЬ

З А. АХМАТОВОЇ

Пам'ять про сонце в душі моїй блідне.
Жовкне трава.
Перші сніжинки сідають самотно
На дерева.

В річці холодній вода обважніла —
Стала немов.
Може й у мене в холонучих жилах
Спиниться кров.

Сіється з неба в промоклу ожину
Сіра імла.
Мабуть, це й добре, що вам за дружину
Я не була.

Пам'ять про сонце в душі моїй блідне.
Що це? Пітьма?
Ночі цієї, відчаєм вагітна,
Прийде зима.

Редакція вітає М. Случевську
і Ф. Держко з їх дебютом у "Н. Д."

Стобарвна путь

Пам'яті Бориса Крюкова

З-поміж письменників української еміграції в Советському Союзі вільно друкувати і згадувати єдного лише Олеса. Так само і з-поміж малярів-емігрантів не підпав забороні тільки Федір Кричевський (якого після війни репатрійовано із Західної Німеччини). Тому імени "Борис Крюков" ми не знайдемо ні в багатотомовій "Історії українського мистецтва", ні в довідникові художників УССР, ані в розкішно виданому в Ленінграді альбомі українського малярства (що упорядкував Платон Білецький)... Однак, у світі партійної цензури подекуди трапляються випадки, коли, як то кажуть, права рука не знає, що чинить ліва; отож, інструкцію про застосування "кари мовчанням" щодо Крюкова відповідні інстанції "спустили" тільки редакторам мистецьких видань, а редакторам літературних довідників забули "спустити", і тому в п'ятитомовому біо-бібліографічному словникові "Українські письменники" та показникові "Художня література, видана на Україні за сорок років" ми раз-у-раз натрапляємо на анотацію "малюнки Б. Крюкова" "ілюстрації Б. Крюкова"... Зокрема довідуємося, що з ілюстраціями Крюкова вийшли в двадцятих і тридцятих роках книжки таких авторів: Михайла Коцюбинського, Івана Ле, Наталі Забіли, Оксани Іваненко, Івана Неходи, Натана Рибака, Петра Панча, Юрія Смолича, Леоніда Первомайського.

— Я москалів не знаю! — відрубав еміграційний мистецтвознавець, тоді — доцент, нині — професор УВУ, — коли я був намірився показати йому монографію "Борис Крюков"... А от аргентинська преса чомусь знала, що Крюков не "москаль", а українець і називала його "gran dibujante", "gran artista", "un gran artista, el pintor ucraniano"... І російський "Новый журнал" у Нью-Йорку свідчить, що Борис Крюков у тридцятих роках вважався "одним из лучших украинских графиков..."

Борис Крюков народився 1895 року в околицях містечка Оргієва (Басарабія), а дитинство його пройшло в Кам'янці-Подільському, де він ходив до гімназії. Згодом він вступив до Вищої художньої школи в Києві, яку закінчив 1918 року. Якийсь час працював у Кам'янці як викладач графіки й малювання в Художньо-промислового технікумі. На початку тридцятих років переїхав до Києва, де був декоратором оперового театру, водночас працюючи як графік та ілюстратор книжкових видань. Незабаром він стає консультантом видавництва "Мистецтво" й пе-

реходить виключно на графічно-ілюстраторську працю.

Переді мною лежить оригінальний альбом: альбом книжкових обкладинок, виконаних Борисом Крюковим. Ось перелік українських творів та авторів: Іван Франко: "Вибрані твори", "Захар Беркут", "Борислав сміється"; Саксаганський: "По шляху життя"; Антоненко-Давидович: "Смерть"; Дубовик: "Вежі"; Архип Тесленко: "Вибрані твори"; Яковенко: "Вербовчани"; Наталія Забіла: "Приспівки"; Григорій Епик: "Твори"; Ткачук: "Весна"; Дмитро Загуд: "Мотиви"; Осип Федькович: "Твори"; Васильченко: "Повна збірка творів"; Лісовий: "Микола Ярош"; Олесь Донченко: "Аул Іргіз"; Борис Грінченко: "Ксе-ня"...

Двадцять років й початок тридцятих — це був період, коли видавництва щедро обдаровували українського читача перекладами як світової класики, так і тогочасних західних письменників. Як свідчить альбом обкладинок, Борис Крюков графічно оформив тоді такі перекладні видання: Анатоль Франс: "Світання"; Елтон Сінклер: "Нетрі"; Панаїт Істрати: "Степові будяки"; Артур Шніцлер: "Тереза"; Еміль Вергарн: "Поеми"; Якоб Вассерман: "Мавріцієва справа"; Теодор Драйзер: "Привид золота"; Діккенс: "Давід Копперфільд"; Йозеф Вайцарт: "Історія одного життя"; Джек Лондон: "Тасмниця малого Кіша"; та "Вовк Рудько"; Жорж Дюамель: "Грозова ніч". Чимало ілюстрував він та оформляв графічно також книжок російською мовою та мовою ідиш.

Найважливішими графічними працями Крюкова за той період були ілюстрації до Шевченкового "Кобзаря", до щойнозгаданого Діккенсового "Давіда Копперфільда", до пушкінських "Повістей Белкіна", до віршованої казки Леоніда Первомайського "Казка про Івана Голика" та до подарункового видання грецької мітології.

Щодо власної, так би мовити, "еманентної" творчості мистця, то тодішні умови не сприяли її розвитку: в середині тридцятих років ліквідовано з однаковою ретельністю і мистців-новаторів, і традиціоналістів. Тоді загинули Михайло Бойчук, Василь Седляр, Іван Падалка, Юхим Михайлів, Никанор Онацький... А творчість інших опинилася в овечому загоні соцреалізму. Плякатний Максим Горький роботи Бориса Крюкова — це ніби символ тодішніх можливостей (ліпше сказати "неможливостей") українського малярства.

У ті роки Крюков волів переключитися, голов-но на оформлювання дитячої книжки — щоб бути якнайдалі від дійсності.

Після приходу німців Крюков залишився в Києві і восени 1941 року вернувся до інтенсивного малювання олійними фарбами. Адже партійної цензури вже не було, і мистцеві здавалося, що він може вільно взятися до улюблених тем: до козацької героїки, до містики європейських легенд. Та замість цензури "головліту" на українське малярство чигала тоді інша, ще гірша небезпека: виставку образів Бориса Крюкова в Києві відвідували не лише українці, а й представники окупаційної влади. І от якийсь офіцер високого рангу, уподобавши картину мистця "Жарти Бахуса", на мотив голландської легенди, забрав її собі, заявивши, що твір украдено з Ермітажу. бо жоден сучасний маляр не потрапить так малювати...

Глядач із поверховим знанням мистецтва звичайно завважує, що трактування світлотіні на деяких образах Крюкова нагадує Рембрандта, проте улюбленим малярем Крюкова був не Рембрандт, а Франсіско де Гойя-і-Люсієнтес, а якщо шукати мистецьких паралелів до образів українського майстра, то їх можна знайти і в Франса Гальса, і в Ватто, і в Шпїцвега, і в Ренуара, і в "синього" Пікассо...

1943 року Борис Крюков із дружиною (академічна малярка-імпресіоністка Ольга Гурська) та дочкою виїхав спочатку до Львова й Кракова, а згодом до містечка Гмунден у Горішній Австрії, де родина мистця прожила кілька років, здобувши приязнь і пошану місцевої інтелігенції, яка досі береже пам'ять Бориса Крюкова...

Наприкінці 1948 року мистець із родиною переїхав до Буенос-Айреса, де заробляв на життя як ілюстратор найліпшого аргентинського видавництва "Ель Атенео" та низки інших видавництв. Зокрема в "Ель Атенео" з ілюстраціями Крюкова вийшла серія "Незабутні класики": "Тисяча і одна ніч", Данте, Боккаччо, "Дон Кіхот", "Еспанський клясичний театр", Кеведо, Еміль Золя, Анатоль Франс, Едгар По.

Найвищим здобутком Крюкова як книжкового ілюстратора, здобутком, що дістав найкращі оцінки з боку аргентинської мистецької критики, були ілюстрації до "Дон Кіхота" та до Едгара По. Про одну з ілюстрацій до "Злочину на вулиці Морг" англійська малярка й журналістка, директор музею Шеллі в Лерічі (Італія), Маргарет Бравн, писала в листі до дочки маляра: "Як він (себто Борис Крюков) уміє викреслити жаж, так само, як і красу лише кількома рухами пензля! Яка оригінальна ідея — намалювати дівчину, що її зараз мають задушити, коли вона дивиться в старе дзеркало й бачить обличчя своєї матері, перейняте жахом — бо мати вже побачила майбутнього вбивцю, що підкрадається за дверима до дівчини! Як він знав рухи людського тіла в такі моменти — і, правдоподібно, без моделів?!..."

Маргрет Бравн не помилилася — Борис Крюков був ейдетиком, себто людиною з даром аб-

солютної зорової пам'яті. А що цей дар був тісно пов'язаний із творчою уявою, то мистець не користався моделями — хібащо малював комусь портрет на замовлення.

Коли один із таких замовців, український мільйонер, прийшов забирати свій готовий образ і почув ціну, він образився:

— Що? Десять тисяч? Та ніколи в світі! Я ліпше в карти програю або в рулетку. Я, між іншим, учора програв у рулетку двісті п'ятдесят тисяч...

Мабуть, після цього випадку Борис Крюков та Ольга Гурська — обоє люди делікатні — стали дарувати портрети своєї роботи й найкращі образи знайомим мільйонерам: мовляв, чи не догадається котрий з-поміж них матеріально віддячитися? Але ніхто не здогадувався... Так, у вигляді подарунку одному з "золотих мішків", пішов — уже після смерті Крюкова — і другий пайвидатніший його твір — "Русявка", що про неї писала українська поетеса й малярка Галя Мазуренко:

"Зупиняюся на ній, бо хоч барви й трактування скидаються на Ренуара, та це зовсім не Ренуар, а багато більше; тут розквіт не тільки біологічної юности, а розквіт і біологічні питання юности душі. Це мов Прозерпіна, що потрапила в полон до темних покоїв Гадеса, де згори ллється світло, і краса м'яких, теплих тонів викликає почуття чару і здивовання перед таємницею, що не передаєси словами..."¹⁾.

Я вже згадував, що Крюков ілюстрував "Дон Кіхота" в серії "Незабутні класики". Про Сервантесового героя у вже цитованій статті Галя Мазуренко писала: "Кістлявий Дон Кіхот, напевно, народився десь коло Запоріжжя, стільки на нього відгуків у нашій літературі й мистецтві..."

"El caballero de la triste figura" став одним з улюблених мотивів Бориса Крюкова; тож коли, 1964 року, видавництво "Кодекс" у Мадриді оголосило міжнародний конкурс на образ Дон Кіхота, український мистець надіслав туди одного зі своїх "Дон Кіхотів" — і дістав премію. Премійований "Дон Кіхот" виконаний темперою і витриманий у червоно-сизих тонах; еспанська назва малюнка "Del mucho leer"²⁾, що можна перекласти, як "Від занадтого читання"...

Пізніше виставка премійованих образів об'їхала низку країн Європи й Америки.

За моральним успіхом прийшов і матеріальний. Та невдовзі в мистця заявила невигойна хвороба — пістряк...

Буквально напередодні смерті Крюков закінчив запрестольний мозаїчний образ Богоматері в українському католицькому соборі в Буенос-Айресі.

Малярська спадщина Бориса Крюкова колосальна: лише на Україні він ілюстрував і худож-

(Закінчення на 16-ій стор.)

¹⁾ "Наша Батьківщина" (Н. Йорк), січень-лютий 1973.

²⁾ Оригінальна цитата з твору Сервантеса.

Український музей у Нью-Йорку

Український музей у Нью-Йорку засновано заходами Союзу українок Америки, який і є власником музею. Після 43 років "ходіння по муках", збірка народного мистецтва, закуплена Союзом українок Америки у Львові в 1933 році та доповнена принагідними закупками чи дарами, стала справжнім музеєм. США здійснив це діло власними силами і відкрив музей у власному будинку.

Українські емігранти в Америці, зорганізувавшись у громадах при церквах та світських організаціях, завжди старалися познайомлювати американський світ з українською культурою, головню з народним мистецтвом. Найбільше праці вклали в це українські жінки. На початку 20-го століття жіночий комітет при церкві св. Юрія в Нью-Йорку узяв участь у виставці кустарних виробів католицьких народів, яка відбулася 12-го квітня 1913 року в Нью-Йорку. Уже тоді грома-

да оформив коло п'ятисот книжок; напевно, набересться до сотні еспанських та українських книжок, які він оформив уже в Аргентині. (Зокрема слід згадати бібліотеку юного читача видавництва "Атлантида", куди увійшли клясичні твори для молоді: "Маленький лорд Фаунтлрой", "Бафало Білл", "Біле Іяло", "Дочка Карілес", "Жіночки", "Чоловічки", "Гайді"...).

Як Льюе де Вега за три дні писав трагедію, так цей український маляр міг намалювати за два-три дні великий образ. Кількість його олій, що пішли за безцінь заради прожитку, слід рахувати сотнями. Неймовірно здаються технічна вмільсть і жанрове та стилеве багатство Бориса Крюкова. Він — мариніст і баталіст, портретист і пейзажист, іконописець і карикатурист в одній особі. Аргентинський письменник Макс Дікман писав про нього: "Він був маляр, ілюстратор і графік, такою ж мірою сюжетний у своїй тематиці, як і ліричний у виконанні..." Без різниці вірно служили йому олія, темпера, туш, олівець, мозаїка; так само легко давалося монументальне полотно, як і мініатюра; однаково вабили його і рмантика козацьких походів, і сцени в душі побутового реалізму, і несподівана, здавалося б, містика ("Жарти Бахуса"), і давні порти, і безжурні карнавали, і, щоразу інакший — то заглиблений у читання, то з огляденою шпагою, якою атакує уявного ворога, то в дальній мандівці із Санчо, — такий рідний його душі Дон Альонсо Кіхано...

да побачила, яку важливу пропагандивну ролю відіграють такі вміло підготовані виставки з друкованим інформативним матеріалом та компетентними провідниками.

Коли постав Союз українок Америки в 1925 р., він насамперед у 1926 р. організував виставку українського народного мистецтва. В 1931 році відділи США в Нью-Йорку взяли участь у виставці, яка відбулася в "Гренд Централ Пелес". Про українську участь у цих виставках писалось тоді багато в американській пресі.

Головна управа США прийшла до висновку, що організація мусить мати свою збірку експонатів, з якою могла б об'їздити Америку. Саме в той час українські громади почали працювати над підготовкою української участі в світовій виставці, яка мала відбутися в Чикаго 1933 року. У резолюціях Жіночого конгресу 1933 року, скликаного США в Нью-Йорку, було сказано, що управа США повинна закупити зразки народних виробів, щоб показувати їх головно чужинцям. Головна управа замовила в кооперативі "Українське народне мистецтво" у Львові найкращі зразки народного мистецтва на суму 2.225 доларів. На цю збірку відділи США довго збирали фонди, доки борг не був сплачений, повністю.

Ця збірка була виставлена в українському павільйоні в Чикаго 1933 року. Після закриття виставки збірка була виставлена в домівці США в Нью-Йорку, а згодом у Філадельфії. Відділи США мали право випозичати експонати на виставки в своїх округах, що дуже часто й робили. Збірка виставлялась кількаразово в "Гренд Централ Пелес", в готелі "Астор", в "Інтернешенал ІВКА", в 1934 році в Колумбійському університеті, де Олена Лотоцька виголосила доповідь про український народ і його історію. Впродовж 10 років збірка була показувана кожного листопада в Нью-Йорку в "Арморі" на "Інтернешенел Вименс Експозішен" від 1952 до 1962 років.

Мрією США було, щоб його збірка творів народного мистецтва перетворилася на музей. Головна управа США вела переговори з Українським Інститутом Америки та її фундатором В. Джусом, щоб такий музей чи постійна виставка була приміщена в Українському Інституті. Переговори закінчилися успішно, і виставку народного мистецтва було відкрито в Українському Інституті Америки 1967 року. На жаль, виставку закрито 1971 року, і збірка була усунена з приміщення Інституту 1973 року.

Сьогодні ця збірка професійними руками обновлена та виставлена для ширшої публіки.

Український народ найбільше потерпів від знищення його культурних цінностей. Скільки зруйновано церков, архівів, скільки знищено мистецьких пам'яток! Скільки осіб, відданих музейній справі, запроторено в тюрми, на заслання, знищено психічно й фізично! Якщо музейної вартости речі не мають вираженого національного характеру, наприклад зразки скитського мистецтва, та окупант вивозить їх до своїх музеїв та пишається перед світом нібито своїми знахідками.

Українські музеї на еміграції можуть відіграти велику роль у національному вихованні молоді, народженій в Америці для збереження української ідентичності на еміграції, та в знайомленні з українською культурою американського світу. Український музей у Нью-Йорку — це вже база, до якої можна постійно звертатися по інформації та поради.

Український музей у першу чергу — етнографічний музей. У ньому є понад 1000 речей з різних царин народної творчості; різьба, вишивка, ткацтво, килимарство, кераміка, металеві вироби тощо. Збірка народного мистецтва, закуплена в 1933 році у Львові, доповнена додатковими закупками та дарами людей, які вивезли зі собою до Америки зразки народної творчості й дали їх Музеєві, розуміючи, що це найкращий спосіб їх збереження. Збірка дуже різноманітна, хоч не заступлено рівномірно всі області України.

Музей міститься на двох поверхах власного будинку, купленого спільно з Українським Конгресовим Комітетом Америки. Інавгураційна виставка Музею була влаштована для першого ознайомлення з українським народним мистецтвом. Були показані ткани рушники, жіночі головні убори, волинські та подільські текстильні вироби, вишивані жіночі й чоловічі сорочки, ткани нижні частини одягу (пояси, фоти, обгортки, плахти), текстильні вироби для домашнього вжитку; скатерті, килими; металеві вироби, дереворізьба, дерев'яні вироби, кераміка.

Виставки будуть змінятися тематично час від часу, щоб показати всі експонати, які в музейних фондах. З виставками пов'язана й видавнича діяльність, бо кожній виставці потрібний каталог, брошури тощо. Уже видано каталог інавгураційної виставки, інформативну брошуру про українську народну творчість англійською й українською мовами та альбом листівок зі зразками української кераміки. Плянується видати картки з українськими писанками.

Якщо наш музей на чолі з управою, яка складається з фахівців, виконуватиме свої плани з допомогою членок СУА та громадянства, то принесе чималу користь українській еміграції

Серед книг

Марія ГАРАСЕВИЧ

Стилеві шукання Михайла Коцюбинського

Під таким заголовком з'явилася праця професора Євгена Федоренка, який викладає українську мову й літературу в університеті Радгерс.

Про М. Коцюбинського написано вже багато. Згадаю монографію С. Єфремова, чималу працю І. Стебуна (вона перейнята комуністичною тенденційністю, і тому її трудно назвати науковою), "Коцюбинський і Чехов" М. Зерова (над цією темою працював і В. Федоренко), "Мопасан і Коцюбинський" С. Козуба та інші.

Є. Федоренко вибрав для себе тему, якій здавна присвячено чи не найбільше уваги: шукання письменником власного художнього стилю. Майже кожна велика праця про Коцюбинського досліджує це, напр., "Дорогою шукання" А. Лебеда, "Творчі шукання М. Коцюбинського" В. Чаплєнка, роботи С. Єфремова.

Отже Є. Федоренко вибрав тему дуже трудно, бо здавалось би, небагато нового можна тут сказати, небагато лишилось у ній недослідженим. Проте "Стилеві шукання Михайла Коцюбинського" написано в значно іншому аспекті, ніж попередні, й вона цікава та вартісна тим, що вносить у наше літературознавство нове — наголосення елементу синтезу.

Є. Федоренко простудіював творчість та листування М. Коцюбинського, критичну літературу про нього — як советську, так і закордонну. Він виявляє добру обізнаність і з західноєвропейською літературою. Зупиняючись на окремих періодах творчості М. Коцюбинського, а подекуди й на окремих творах, автор шукає ознак переходу письменника від реалізму, домінуючого в ранньому періоді, до імпресіонізму в пізнішому та елементів натуралізму. Наводячи думки інших літературознавців, він досягає свого роду синтезу сказаного, робить свої висновки; або погоджується з думками попередників, або заперечує їх. Часом він наводить суперечливі думки літературознавців, напр., на стор. 28 зацитовано слова С. Козуба про вплив Мопасана на Коцюбинського на підставі новели "В путях шайтана" та заперечення цього А. Лебедем. Федоренко висловлює свою думку: "І якраз ця новела, що призвела до протилежних думок Сергія Козуба й Ананія Лебеда, була лише початком нового Коцюбинського — Коцюбинського - імпресіоніста, письменника, який відмовився від "зовнішніх" описів і дає нам настрої, досягаючи незабутнього враження".

Велика кількість цитат із різних джерел, наведених у праці Є. Федоренка, для читачів (особливо для студентів літературних відділів), ко-

С. ДЕЙНЕГА

**

Шибуючи в берег, шуміло розбурхане море,
І хвилі високі здіймались і падали вниз.
Земля то приймала, то знозу вертала без спору
Обсмоктану тріску, що вітер у море заніс.

Щораз її кидали далі і далі відпливи,
Та кожен доплив її знову жбурляв на пісок.
Так мучила тріску стихія безжально грайлива,
І шкода дивитись було на жалюгідний шматок...

Хіба не так само за іграшку служить людина
Тим силам сліпим, що ми їх називаєм життям?
Над нами з дитинства д'останньої злої години
Незбувно тяжіє незвіданих сил прокляття...

рисна тим, що засяг їх обізнаности з критичною літературою після прочитання цієї книги вийде далеко за межі думок самого автора.

Хоч сам М. Коцюбинський писав, що на вироблення його літературного смаку мали вплив Золя, Стріндберг, Андре, Гамсун, Шніцлер та інші, літературні дослідники знаходять у нього впливи скорше Мопасана й Чехова.

Є. Федоренко пише, що захоплення вищезгаданими письменниками "зовсім не означало того, що Коцюбинський наслідував чужі зразки. Коцюбинський, як вибагливий і вдумливий письменник, з великим напруженням працює над... збагаченням своєї творчої методи грацими досягненнями світової літератури" (стор. 30). Останню свою думку автор кількома реченнями пізніше уточнює та поширює слушним поглядом В. Чапленка. Способом зіставлення незвичайно цікавих поглядів на творчі шукання М. Коцюбинського разом із своїми власними автор робить свою відносно невелику розміром (45 сторінок) працю непомірно більшою змістом.

Праця Є. Федоренка основана на вільній науковій думці. Він заперечує приписані письменникові советськими літературознавцями впливи М. Горького та визначення його "передвісником соціалістичного реалізму", або, як цитує автор з праці З. Коцюбинської - Єфименко: "Одним з найбільш видатних зачинателів соціалістичного реалізму на Україні".

Автор обмірковував різні погляди на художні стилі М. Коцюбинського: одні критики зараховують Коцюбинського до реалістів, а інші — до "чистої води" імпресіоністів. На сторінках 42-3 Федоренко приходить до такого висновку: "М. Коцюбинський, як новеліст у зрілому періоді своєї творчості... остаточно знайшов свій стиль: імпресіонізм.

Звичайно, важко... визначити межу, де кінчається Коцюбинський — реаліст, а де починається Коцюбинський — імпресіоніст, бо і в першому періоді дозрівання своєї творчості — періоді самовдосконалення від позерхового змалювання життя до імпресіоністичного вгляду в людські душі, в суть людського буття — так і в другому періоді творчості — періоді зрілості — бачимо методи малювання... взяті з українського реалізму. І ще раз автор стверджує" :...М. Коцюбинський у другому періоді своєї творчості, хоч, видима річ, не рвав цілковито з реалістичною манерою, проте залишається імпресіоністом".

Отже ми маємо дальші проблеми дослідження творчості М. Коцюбинського: який стиль властивий йому і в якому періоді. Проте либонь "важко визначити межу". На мою думку, імпресіонізм М. Коцюбинського найбільш зумовлений тим, що він давав письменникові найкращі можливості тонкого поетичного вислову світосприймання та душевних настроїв. Адже Коцюбинський — чи не найбільший поет — прозаїк взагалі. Коцюбинський знайшов шлях до мистецької правди, послуговуючись імпресіоністичним стилем.

Є. Федоренко зробив вклад у дослідження творчості М. Коцюбинського. І саме те, що він

це зробив на базі ґрунтовних студій, маючи вільний доступ до всіх джерел, та висловив свої, не обмежені ніякою тенденцією, думки, робить його працю цінною.

Вартість цієї праці збільшується ще й тим, що від сторінки 52 до стор. 57 він включив у книжку укладену ним бібліографію книг, статей, монографій та інших робіт про Коцюбинського. Ця частина його праці — добрий вказівник джерел для студентів, та й літераторів, що хочуть ґрунтовно ознайомитись із творчістю Ю. М. Коцюбинського.

СЛОВО ПОДЯКИ

Хочу бодай цією коротенькою заміткою ознайомити нашу громадськість із відданою працею артистки п. Катерини Бранки-Кривуцької на нашій театральній ниві.

Уродженка Полтавщини, п. Бранка-Кривуцька закінчила Музично-театральний інститут ім. М. Лисенка в Києві, а згодом переїхала в Харків, де працювала в знаменитому театрі "Березиль", у Театрі музичної комедії, в "Театрі Революції" та інш. Рецензенти дуже похвально писали про створені нею образи Софії у "Безталанній", Марусі в "Ой не ходи, Грицю", Мавки в "Лісовій пісні" — називаючи тільки декотрі.

По другій світовій війні волелюбна артистка опинилася в Європі. На Західній Україні працювала в театрі "Веселий Львів", звернувши на себе увагу рецензентів своєю акторською майстерністю.

З 1946 року наша артистка жила в Мюнхені, де поставила ряд імпрез з участю нашого студентства в річниці історичних подій, а в 1949 р. переїхала в США, в Детройт, де негайно включилася в громадське життя, беручи участь у виставах і концертах. Вона поставила "Іфігенію" Лесі Українки, в якій грала заголовну роллю. Під час Свята Героїнь вона влаштувала цікаво й талановито зроблений монтаж "Де не лилися слези жіночі!" З інших її вистав згадаємо ще "Одержиму" Л. Українки, "Останній сніг" Л. Старицької-Черняхівської та "Мандрівку землею Українською".

Велику працю провела наша артистка, режисер і педагог у Школі українознавства. Її учні здійснили ряд вистав з нагоди різних історичних дат та подій у житті школи. У короткій замітці годі перерахувати все, що зробила для своєї громади п. Бранка-Кривуцька.

Зараз вона працює з виховною комісією Головної управи Союзу українських жінок, деклямуючи записувані на магнетофонних стрічках казки для дітей дошкільного віку.

Ми щиро вдячні нашій театральній діячці за роботу, яку вона віддано провадила для нашої громади, незважаючи на свої трудні побутові умови, на свою виснажливу нічну фізичну працю! Немов про неї сказав колись Т. Шевченко: "...Знать, од Бога і голос той, і ті слава ідуть між люди".

О. К.

Детройт, США

Пригоди в Діпіляндії

(Закінчення з 7-ої стор.)

того, не певний за своє майбутнє. Вирішили тікати всі разом. Він сказав, що тікати в Італії нема жодного сенсу, бо конвой складається з 15 карабінерів, які готові все зробити з наказу начальника ешелону. Крім того, вони мають досвід у супроводі таких ешелонів.

— Коли будемо їхати через Австрію, — пошепки казав татарин, — то найкраще тікати у Філаху, де будуть міняти вагони. В Арнолдштайні буде прикордонна контроля та зміна конвою. Якщо б сталося так, що в Філаху зміни вагонів не буде, то принаймні ешелон затримається довше.

У Вероні нам дали гарячий обід в залізничній їдальні. Через відкриті двері й вікна заглядали цікаві італійці та питали карабінерів "Що це за люди". Відповідь була, як і раніше: "Советські військовики вертаються до дому".

Після обіду поїзд знову рушив до австрійського кордону і за деякий час зупинився на прикордонній станції Арнолдштайн. На цій станції перевіряють усіх пасажирів, але з нами було інакше: прикордонники підійшли до вагону, в якому містилася залога і начальних ешелону. Цей показав їм якийсь папір, і поїзд рушив далі.

Під час контролі мені пощастило перекинутися кількома словами з австрійським залізничником та розповісти йому хто ми, і яка доля нас чекає, коли ми повернемося додому. Він сказав, що у Філаху живе багато чужинців, і їм там дуже добре. Така новина нас дуже втішила, і ми були певні, що коли вдасться нам утекти, то знайдемо собі притулок.

Ми опрацювали плян утечі: знаючи німецьку мову, я скоріше зможу знайти для нас тимчасову криївку, або знайду когось, хто дасть нам пораду, куди звернутися по допомогу. Решта лишаються у вагоні, і як тільки поїзд рушить, викинуть речі надвір, і самі вискочать.

Наші серця тремтіли від думки, що незабаром буде вирішатися наша доля.

Раптом тишу перервав гудок локомотива, і наш ешелон зупинився серед побитих вагонів і локомотивів. Ще один гудок... Локомотив ліниво зачухав і раптово, ніби якась потужна потвора підставила йому ногу, став. Весь конвой вискочив на перон; кожний став біля дверей свого вагону. З другого боку перону стояв наготові ешелон, подібний до нашого; туди нас перевели, не гаючи часу.

Ще не встигли ми як слід всістися, коли біля одного вагону щось зчинилося. Кремезний чоловік заглядав у вікно вагону і щось говорив до транспортіваних. До нього підійшов конвоїр і наказав відійти, але той не відходив і грізно викрикував:

— Що ви собі думаете! Забороняєте мені говорити з моїми земляками?

Конвоїр щось сердито покрикував. Той, що

стояв біля наших дверей, пішов йому на допомогу.

— Нагода тікати! — сказав я.

Я першим, поволі, оглядаючись на всі боки, виліз з вагону. За мною моя дружина з сином, а за нею жінка татарина. Як наполохані щурі, ми пролізли попід розбитими вагонами й рушили в напрямку м. Філаху. Я з хвилину затримався за першим рядом вагонів, а жінки, не оглядаючись, сунули далі. Я й нечувся, як вони десь скрилися за вагонами. Я в розпачі заглядав за один, за другий ряд розбитих вагонів, але їх там не було. Дивлюсь, а на зустріч мені йде австрійський залізничник.

— Прошу пана, — збентежено звернувся я до нього, — чи не бачили ви двох жінок, одна з них з дитиною?

— Так, бачив. Одна мала маленького хлопця в білім кожущку, — відповів той.

— Так, це вони, — нервуючись, сказав я.

— Що з вами? Чому ви так збентежені? — запитав він.

— Ми втекли з советського транспорту... Тікаємо, щоб нас не зловили, — якось не доладу відповів я.

Він подивився на мене, зміряв мене з ніг до голови своїм поглядом, щось ніби думаючи. Я почувався не дуже добре. А що як він піде й розкаже енкаведистам, де ми? Він, ніби розгадуючи мої думки, звернувся до мене:

— Не бійтеся! Коли ви вийдете за межі станції, то, окрім австрійської поліції, ніхто вас не зачепить. Бачте, он там горбок, на схід від станції? Там міститься табір чужинців. До речі, ваші жінки туди й побігли.

Подякувавши австрійцеві, я майже бігцем кинувся на той горбок. Не минуло й п'ять хвилин, як я вже стояв між військовими бараками, в таборі "полтавців", як я пізніше довідався.

Жінку з дитиною та ту другу пані вже якась сім'я примістила в своєму приміщенні. Проте сказали нам, що довго залишатися тут не можемо, бо австрійська поліція дуже часто перевіряє мешканців і тих, які ніде не приписані, або не мають документів, арештовують. Нам порадили якось зареєструватися в таборі для ДіПі; але туди без жодних документів не приймають. Будучи оптимістом, я запропонував, щоб ми про це сьогодні не думали і відклали розмову на завтра.

Трохи пізніше до табору прибули Ю. Г. і татарин. Вони розповіли, що почали викидати речі з вагона, коли рушив поїзд, а потім і самі вискочили. Це побачив один з конвоїрів. Він натиснув на гальмо і поїзд, скригочучи, посунувся по рейках і став.

Кілька конвоїрів вискочили з вагонів і почали ганятися за ними. Спочатку втікачі тягли за собою валізки, але з таким тягарем годі було далеко бігти; взяли тільки по одній, але й та була затяжкою. Енкаведисти просто наступали їм на п'яти. В такому становищі треба було кидати решту багажу. Вдалося захватитися за руїнами якогось будинку. Енкаведисти ще кілька хвилин лазили між розбитими вагонами і, нарешті, вернулися до ешелону.

В Австралії

(Закінчення з 8-ої стор.)

вився тримати в руках гвинтівку під час військової присяги і за це одержав десять літ.

— Мені дозволено співати... — з'ясував він Рада.

— Одна річ, що дозволено, а друга, що ти заважаєш людям спати.

Григорій уже звик, що на кожному новому місці приходив час, коли йому починали докоряти, що він перешкоджав спати. Це, звичайно, був знак, що роботі на тому місці приходив кінець.

— Ну, що ж! — відповів, — як на вашій станції не можна співати, то я піду деінде. Світ великий.

— Та йди! — сказала Рада, але й тут же пошкочувала. Тільки запізно. Григорій пішов.

Знову біржа праці шукає йому роботу. А тим часом він живе в самому містечку Аліс Спрінг, щоранку вилазить на дерево і дзвінким голосом заводить:

Удосвіта

почуєш, Господи, мій голос!

Удосвіта

стану перед Тобою і дождатиму!

Небагато минає часу, як мешканці починають скаржитися:

— Він не дає нам спокою, — стогне один.

— Йхав би вже під три чорти! — лементував другий.

— Та куди йому йхати? Ніхто не візьме божевільного на роботу.

Коли Григорій іде вулицею, за ним слідкують цікаві погляди. Дехто стукає себе по лобі: мовляв, дурний. Григорій розуміє, що його вважають за божевільного.

Нарешті його приводять, посилають до Аделяїди. Може, знайдеться робота в більшому індустріальному центрі? Але Григорій підозріває щось інше.

— Та невже ж мене шлють до божевільні? Це гірше, як до в'язниці.

Уночі він зіскакує з поїзда. Так, як колись за колективізації стрибав у пошуках хліба. Потім, коли останній вагон зникає в темряві, він іде просто, куди очі глядять.

Навколо рівнина і простір. Тут можна хвалити Бога псальмами і нікому не зачажати. Небо чисте, глибоке, зоряне; тільки сузір'я стоять догори ногами, та немає Великого Воза. З сутінок раптом виринає мертвий ліс евкалиптів. Гнізда термітів підіймаються то тут, то там. Далі зно-

— Не турбуйтеся за речами! То діло наживне, ще наживемо! — підбадьорюючи, сказав я.

Усі задоволено зітхнули й подивилися на високі Альпи, які відмежували нас від ворожого засягу.

— Хіба є що миліше від волі, — задоволено промовив один, дивлячись на високі Альпи. — Тільки той не знає ціни волі, хто її не втрачав!

ву рівнина: ані озера, ані річечки, один сухий ґрунт та де-не-де кущики трави, як зарослі бородавки. Потім підіймаються гори. Та пити й тут немає чого. Є русло старої річки, але вода вся висохла. Григорій не знає, де й шукати воду. Утомлений, сідає під каменем і засинає.

Доки поїзд дістався до Аделяїди, і доки виявилося, що Григорій зник у пустелі, пройшли дві холодні ночі і два пекучих днів. Телеграфічна вістка, вислана в Аліс Спрінгз, підняла всіх мешканців на ноги. Тут нікого не лишають на загибель у пустелі. Сотня добровільців вирушила на розшуки. Хто залізницею, а хто на конях; з ними п'ятеро тубільних слідопитів.

Знову люди заговорили про Григорія, цим разом зі співчуттям. Хтось зауважив, що Григорій не такий уже й поганий чоловік; є люди й дурніші за нього. Зокрема такі, що п'ють міцні напої в гарячому підсонні і від того божевільють, стають "тропо".

Хтось інший підмітив, що, власне, нікому й у голову не прийшло попросити Григорія, щоб не співав. Якби гарненько з ним поговорити, то, може, він і покинув би свій дивний звичай?

А якийсь українець написав до часописа, що рідною мовою Григорій висловлює складні і пов'язані думки. Він зовсім нормальний.

Рада приєдналася до шукачів на конях. Вона набрала провіанту, води, і пару теплих ковдр. Брат сказав їй:

— Ти знаєш пустелю, як свою кухню. Як знайдеш його, то приводь на стару роботу. Тут місця є для всіх.

— Ти сьогодні дуже балакучий, — пожартувала сестра. Тутешні мешканці відомі своєю скупістю на слова.

Спершу Рада трималася гурту. Годинами не лазила з коня. Спала в сідлі. Стомила.

Ґрунт був твердий, і Григорій не лишив по собі ніякого сліду. Багато шукачів уже питали себе, чи не час вертатися додому. Рада так легко не хотіла здаватися: Григорій із його кріпким здоров'ям ще може бути в живих. Вона відбилася від гурту і йхала уздовж гірського хребта. Вранішнє сонце тільки но чиркнуло по обрію, коли це з горах покотилися луною звуки псальмів.

Удосвіта

почуєш, Господи, мій голос!...

Молода жінка усміхнулася і повернула коня в напрямі голосу.

— Ну, тобі ж і щастить! — сказала, покриваючи Григорієві плечі ковдрою та простягаючи філіжанку з водою. — Якби я не почула твій спів, то так і проїхала б мимо.

— Ти кажеш, щастить? — усміхнувся Григорій порепаними від сухого вітру вустами. Ще хвилинку тому йому здавалося, що надходив кінець, що сонце зійде і, нарешті, висушить його на цурку. Коли це крізь ранішні сутінки він зненацька побачив знайому постать на коні.

З виразом вдячності він поцілував руку, що простягнула йому воду.

— Це, Радонько, не щастя, а справжнє чудо. Ти і я — знаряддя цього чуда!

Л. БОГУСЛАВЕЦЬ

Чудна людина

Я дуже люблю ходити по зборах. Приємно відчувати, що виконуєш громадський обов'язок.

Ось сиділа я недавно на однім ювілеї. Відзначали двадцять п'ять років існування нашої організації. Годину перечисляли, хто в якому році приходив на збори, хто був в управі, і все прізвиська, прізвиська... І повен зал людей сидів і слухав. Потім усі плескали й хвалилися тим, яка була зроблена важлива праця.

Особливо важливі жіночі збори. Тут вам і нагода побачити останні моди, почути новини (які часом, ще й не стались), обміняти клопоти, хворобами та дістами. І все це в той час, коли робите корисну справу.

На жаль, цього разу я приїхала на збори з запізненням. Цигарковий дим заповнював усю кімнату. Голосні розмови. Напевно, тема була цікава, бо всі говорили разом.

— Нарешті, нарешті, — почувися слова, звернені в мій бік. Моя кума, Наталя, маленька, кругленька блондинка з фарбованим волоссям, підкотилася до мене й швидко зацокотіла:

— Гальо, як ти філінг, лав? Що, мабуть, тріфлік великий? Ох, ти не знаєш, що ти місаєш! Скільки ми справ зафіксували! А головне, новина — у гостину до Ліди, приїжджає дисидент — неф'ю з України. Ох, вона така ворійд! Каже, треба викинути з хати увесь рабіш, і вже замовила нові килими. Я ж була така бізі цей вікенд, готувалась до крісмесу, садила коло хати багато плентсів. А серед тижня бігала по шопках...

На зборах я виступила і сказала:

— Нам припадає виняткова нагода зустріти людину з України. Нашим завданням є показати йому нашу можливість, нашу культурну вищість. Усі плескали.

— А я гадаю, — мовила Таня, — що запрошувати треба лише до тих людей, що мешкають у багатій дільниці. Щоб усе було репрезентативне.

Перший вечір ми вирішили улаштувати в лігара Вищенеба.

Дисидент з України, Андрій, приїхав за чотири тижні в суботу. Настали чудові теплі дні. Увечері ми з чоловіком збирались їхати, щоб уперше зустріти гостя з України.

— Мам, — гукнув син з кухні, — як спелувати слово 'бджола'.

Він робив українське завдання із школи.

— Як ти говориш? — закричав чоловік. — Треба казати: як писати слово "бджола".

— Наша вчителька, — відповів ображено син, — сказала нам: "всі ви мусите мати дикшинери, щоб вірно спелувати".

— Дай дитині спокій, — гукнула я Остапові. — Глянь краще, чи пасує мені це намисто, а навчання мови лиши вчителям.

Дочка включила радіо, і звуки найновішої поп-пісні заповнили хату. Треба було швидше тікати.

Лікар Вищенеба прийняв нас гостинно. Глянувши на гостей, я з задоволенням побачила, що присутні були лікарі, адвокати, інженери. Зайшов чоловік середнього зросту, середнього віку. Це був Андрій. Ліда людей тут майже не знала і стояла осторонь. Її ні з ким не знайомили; вся увага була на племінникові. Запросили до столу. Дивлячись на їжу, я зразу прикинула скільки що кштувало. Задзвеніли чарки, потекла розмова.

По дорозі додому Остап сказав:

— А знаєш, дорогенька, Андрій виглядає звичайною людиною, і мова його краща від нашої.

— З вами, чоловіками, хоч і не їдь ніде, — сердилась я. — На їжу накинудись, наче три дні не їли, пили без міри.

Остап мовчав. На підпитку він завжди був у доброму настрої. Раптом голосно розсміявся:

— Знаєш, дорогенька, Василь як випив, розговорився та й каже Андрієві: "Хочеш, ми тобі молодичку дістанемо, щоб не сумно було". А той почервонів і відмовився. А вчора його водили на фільм "Останнє танго". Він такого ніколи не бачив. Хай знає Захід!

Наступної неділі ми возили Андрія по місту. Об'їхали й показали всі наші флети. У нас їх аж шість. Кожен збудований за довгі роки відпрацьованого овертайму. Хай знає людина з України, що ми життя тут не марнуємо. Показуючи кожний флет, чоловік розказував, як плянували, як заробляли, як будували. Час пролетів швидко, за обід згадали аж увечері.

Пізніше, лягаючи спати, Остап сказав:

— Знаєш, дорогенька, чудний той Андрій чоловік! Ніякого захоплення не виявив, коли на флети дивилися, навіть позіхнув.

— То, — відповідаю, — боїться показати свої почуття. Ти звернув увагу на вечеріці: їв мало, лив мало, говорив мало.

Уранці подзвонила Ліда.

— Гальо! Сьогодні їдемо до ваших сусідів. Андрій з ними у вас познайомився.

— Це, — перечу Ліди, — не за нашим пляном. Хата в наших сусідів не модерна, люди вони відсталі — ні в одній управі чи комітеті участі не беруть!

Пролетіло чотири тижні. Останнього вечора ми зібрались прощатись з Андрієм. Все ніби пройшло, як треба. Скільки об'їздили хат, з'їли немало тортів, випили багато горілки...

— Ну, — питаємо гостя, — подобається тобі Австралія?

— Так, — каже, — подобається.

Уже коли прощались, Андрій підійшов до мене:

— Що ж це ваших сусідів немає? Обіцяли приїхати попрощатись.

Я здивувалася:

— Ми їх і не просили.

— Шюда, — каже, — вони мені дуже подобалися. Люди привітні, щирі. І з дітьми їхніми

Війна чорних і білих

Над півднем Африки щоразу густішають грозові хмари.

На території Родезії вже йде партизанська війна чорних проти білих. Надії на мирне полагодження загрозливої ситуації розсіялись ще на початку року, коли прем'єр-міністр Родезії Іан Сміт відхилив пропозицію англійського уряду про організацію тимчасового уряду, який протягом 14 місяців мав би здійснити перехід влади в руки негритянської більшості в Родезії.

Але якщо конфлікт рас не пощастить полагодити мирним шляхом, наслідки його можуть бути фатальними для білої меншини в цій країні, і дуже тяжкими для чорних націоналістів, які вимагають "влади більшості", для сусідніх негритянських держав, які підтримують родезійських негрів, і для керованої білими Південноафриканської республіки.

Білі родезійці, посилаючись на те, що чорні націоналісти є під контролею комуністів, чинять спротив їх вимогам, хоч і запровадили деяке розширення громадсько-політичних прав своєї чорної людності. Але чорних це не задовольняє.

Лідери чорних націоналістів організують партизанку. Крім того, вони просять своїх найближчих сусідів: Мозамбік, Замбію, Танзанію, Ботсвану й Анголу, а також "Організацію Африканської Єдності" вступити у війну проти білих родезійців.

Ситуація ускладнилася ще й тим, що Советський Союз щоразу збільшує свою допомогу — зброєю й дорадниками — африканським країнам, готовим воювати проти білих. "ОФС" уже заявляв про те, що нічого не матиме проти того, щоб чорні родезійці запросили собі на допомогу "Кубу або якусь іншу європейську державу".

Президенти негритянських держав прилюдно говорять, що партизанська війна є тепер єдиним

шляхом для відібрання влади від білих у Родезії. Вони вже надають свою моральну, а подекуди й дійовішу підтримку найбільш войовничим негритянським організаціям.

Так готується сцена для воєнного вирішення расового конфлікту між двомастами сімдесятьма тисячами білих та понад шістьма мільйонами чорних у Родезії.

Озброєні сили білих родезійців складаються з двадцяти тисяч чоловік, у тому числі близько восьми тисяч чоловік у напіввійськових частинах. Резерв має до 35 тисяч чоловік. У січні уряд покликав на дійсну військову службу всіх фізично придатних чоловіків віком від 35 до 50 років.

Військово-повітряні сили білих родезійців мають 47 досить старих літаків та 16 озброєних гелікоптерів, почати пілотованих американськими ветеранами. Наземна армія має в своєму розпорядженні тільки 80 панцерних автомашин і жодного танка.

Чорні партизани мають свої бази в Мозамбіку (де при владі стоять марксистки) та Замбії і ведуть операції на трьох фронтах. Родезійські білі війська, до речі, високо оцінювані всіма експертами, змушені патрулювати сотні миль кордону. Один європейський військовик сказав:

— Родезійці, мабуть, найкращі бійці в умовах африканських джунглів, але їх бойові лінії надто розтягнені, а крім того, вони не мають резервів у своєму запіллі.

Навіть мобілізація резервів та рекрутування "найманих солдатів" не можуть компенсувати недостачу людей. Насамперед у них не вистачає офіцерів, бо чорних солдатів у Родезії не підвищують до офіцерських рангів. Нарешті, невідомо, як добре будуть битися чорні солдати в складі родезійської армії, а їх понад 60 відсотків усього людського складу.

Родезія має й інші турботи. Ця оточена з усіх боків країна має лише дві залізничні лінії. Одна з них йде через Ботсвану, а друга зв'язує Родезію з Південною Африкою. Обидві є цілком партизанських атак.

Тим часом чорні націоналісти безперешкодно одержують військово постачання через мозамбікські порти Бейру і Мапуто. П'ять тисяч партизанів проходять військово навчання в Мозамбіку, чотири тисячі — в Танзанії і три тисячі — в Замбії. Ще якась кількість партизанів рекрутується всередині Родезії.

Західні експерти вважають, що негритянські війська якісно гірші від в'єтнамських та інших азійських. Але в тривалій кампанії їхня чисель-

(Закінчення на 25-ій стор.)

українською мовою міг говорити. А книжок скільки мають! Такі, що на Україні і не дістанеш. Так, дуже цікаві люди.

— Ти мав рацію, — рекла я Остапові, — Андрій — чудний чоловік, захоплюється сусідами та їх книжками. Велике діло — книжка! Прочитаєш раз, і лежить роками; даремно гроші витрачені. Книжки, аби охота, можна й у бібліотеці позичити. Флети — це справа інша. Щоб їх придбати, треба праці, сприту, розуму — і завжди приносить свіжу копійку.

Чоловік позіхнув і згідливо махнув головою:

— Дороженька, він думає, що все нам від Бога пішки прийшло. А ми доляр до доляра складали, день і ніч робили, бо ми еміграція не проста, а ідейна!

Знову Великий Льодовик?

Чи переживуть його наші нащадки?

Про погоду, про зміни клімату, про можливу нову добу льодовиків, говорять сьогодні всі.

Дива в цьому ніякого нема. Клімат на нашій планеті помітно змінюється. За останні 30 років середня температура на Землі знизилась на $\frac{1}{2}$ % F. Зміна невелика, але вона значно вплинула на клімат. В Англії, наприклад, зменшився сезон для росту збіжжя й городниці. В США, на середньому заході, час від часу літні морози шкодять урожаю. Однак в східних частинах США і західних частинах СРСР та Європи чомусь дві передостанні зими були найтеплішими за останні кілька десятиліть років.

Що діється в природі? Чи ми прямуємо до нового льодовикового періоду, і якщо так, то чи можемо ми його зупинити?

Ці і багато інших питань починають турбувати фахівців. Адже колись голова Бюро погоди США сказав, що погода і клімат є одним з наших природних багатств. Існування струмків, річок, озер, лісів, навіть мінералів у землі у великій мірі залежить від клімату і погоди.

Земля наша має поважний вік: більше як 4 більйони років.

Звичайно, є багато слідів, які показують, що за останній більйон вона перетерпіла кілька величезних континентальних льодовикових епох. Найбільше вивчено період т. зв. плейстоцену, тобто, останній мільйон років. За цей період було, щонайменше, чотири надзвичайно холодних епох, характерних присутністю льодовиків в Арктиці та частими "інвазіями" цих льодовиків у великі простори континентів. Коли лід найбільше розповсюджувався, він покривав Північну Європу, Північну Америку, досягав Англії і Данії. Основні масиви останнього льодовика відійшли від нас зовсім недавно — біля 10,000 років тому. Ми ще перебуваємо в останній стадії його відходу. В Антарктиці і в Гренляндії лід ще лежить товщиною в дві милі, а більша частина Арктичного океану покрита кригою цілий рік.

Тільки 6,000 років тому великий льодовик зішов з канадського суходолу.

Механізм утворення льодовиків досить простий. Для того, щоб утворився льодовик, треба, щоб на протязі довгого часу, взимку випало більше снігу, ніж могло розтанути влітку. Залишки снігів з року в рік спресовуються та перетворюються на лід. Якщо льоду збереться багато, він під дією своєї власної ваги починає рухатися вниз, якщо в горах, а на рівнині розлазить в усіх напрямках. Під час останнього льодовикового періоду, збираючись у районі трохи південніше Арктичного кола, величезні льодовики зав-

товшки в 1 чи 2 милі розповзались на північ, південь, захід і схід.

Але чому наступають такі холоди, що лід не тане, і чи дійсно ці зміни приходять циклами?

Більш як 100 років учені пробують розв'язати цю проблему. В результаті виникло багато теорій; деякі з них заслуговують на увагу.

Наприклад, одна з теорій говорить, що сонячна енергія не передається на Землю в постійних кількостях; варіації її змінюють клімат. Друга теорія твердить, що розподіл сонячної енергії залежить від геометрії земної орбіти, по якій планета рухається навколо сонця; третя каже, що вулканічний пил в атмосфері не допускає всіх сонячних променів; четверта каже, що земне магнетичне поле змінне і впливає на доступ сонячної енергії; ще інша — що клімат залежить від періодів зміни в нахилі земної вісі, навколо якої вона обертається і т. і.

В журналі "Science" за 10 грудня 1976 р. в статті "Variations in the Earth's Orbit: Pacemaker of the Ice Age" пишеться, що між усіма існуючими гіпотезами тільки гіпотеза орбіти зформульована так, що передбачає частоту головних плейстоценових змін льодовиків.

"Science" твердить, що це єдине пояснення, яке можна перевірити геологічно, визначивши точно ці зміни.

Журнал докладно викладає цю наукову розвідку і приходить до висновків: зміни в геометрії орбіти Землі, по якій вона рухається навколо сонця, є фундаментальними причинами останніх льодовикових періодів. Модель майбутнього клімату, основана на обсервації зв'язку між зміною геометрії орбіти, по якій рухається Земля, і кліматом, передбачає, що зміна клімату в наступні кілька тисяч років відбуватиметься в напрямку інвазії північної півкулі льодовиками та холоднішим кліматом.

З цього виходить, що змінити напрям руху до льодовикового періоду ми не можемо, бо не можемо змінити руху нашої планети навколо Сонця.

Однак постійне постачання вуглекислого газу в земну атмосферу в наслідок згорання вугілля й оливи утворює т. з. "парниковий" ефект (greenhouse effect), тобто, цей газ може утворити особливе "покривало", яке пропускає всю сонячну енергію, але не дозволяє ультрафіолетовим промінням зникнути в простір після того як вони відбиваються від земної поверхні — тобто, затримує їх, і вони тоді нагрівають Землю. Чи вони досить нагріють Землю, щоб нейтралізувати похолодіння, зв'язане зі зміною геометрії орбіти, невідомо — тим більше, що деякі вчені вважають,

що частинки, які ми кидаємо в повітря, охолоджують Землю, бо відбивають сонячні промені ще перед тим як вони дійдуть до Землі.

Отже невідомо, чи ми зможемо запобігти появі льодовиків на нашій планеті.

Якщо припустити, що не зможемо, то що ж робити нашим нащадкам, які доживуть до цього лихоліття? Чи виживуть вони?

Для відповіді варто простудіювати минуле й довідатись, що робили люди в подібних ситуаціях, бо, хоч людська цивілізація розвинулась тільки за останні 10,000 років, знахідки показали, що в кінці третього міжльодовикового періоду, тобто, біля 75,000 років тому, люди, т. з. неандертальці, густо заселяли простори Європи.

Поперше, льодовики не покривали всю земну кулю, а, подруге, деякі місця, покриті водою до льодовикового періоду, оголялись, і там також можна було жити. Справа в тому, що коли льодовик товщає і розширюється, морський рівень знижується. Причина цього та, що в звичайних умовах вода, випаровуючись з морів і океанів, падає на Землю дощем або снігом і повертається назад до своїх джерел, коли сніг розтане і дощова вода збігатиме.

В льодовиковий період літо холодне і лід увесь не тане; вода до океанів уся не повертається, і рівень морський знижується. Кожна річка відчуває ефект такого зниження. Вона тече швидше, вливаючись в океан, а канали, якими вона тече, глибшають і ширшають. Змінюється топографія поверхні, а деякі мілкі місця в океані перетворюються на сушу й береги оголяються. Величезні континентальні льодовики не тільки знижують рівень моря, але й стискають земну поверхню. Напр., Скандинавія і північна Канада, звільнившись від льодовиків, ще підіймаються з швидкістю 1 см. в рік.

Отже люди мусіли бути пристосовуватись до льодовикових кліматів та інших змін, зв'язаних з появою масивів криги.

На початку останнього льодовика, коли Північна Європа була покрита льодом, деякі люди не покинули своїх місць, і коли до льодовиків вони жили на відкритих просторах, то під час похолодіння стали ховатись у печери й скелі. Очевидно, одягались у звірині шкіри, полювали на звірину, яка жила в холодному кліматі. Знайдено багато льодовикових стоянок у Західній, Центральній і Східній Європі.

Україна льодом покрита тоді не була, але клімат був дуже суворий. Археологи знайшли до 100 плейстоценових стоянок на Україні і навколо України. Більшість із них належать до останнього льодовика, тобто між 75,000 і 10,000 років до нас. Викопане насіння показує, що місцевість була покрита якимись степовими рослинами, властивими для дуже холодних кліматів. Люди на Україні могли вижити, бо хоч літо було коротке, але досить тепле, отже пасовиська для тварин були. Зими були холодні, але сухі. Рослинність не була покрита глибоким снігом узимку, і звірі могли жити цілий рік.

Неандертальці виживали навіть у суворіших кліматах, ніж той, що був на Україні.

У книжці "The Sea around us" авторка Rachel L. Carson, яка дістала за цю книжку багато нагород і відзнак, так описує життя тих, які жили близько коло льодовиків:

"У той час як люди, рослини і тварини втекли гід льоду на південь, деякі мусіли залишитись так близько до льодовика, що могли бачити й чути величезну замерзлу стіну. Для цих людей світ являв собою місце потужних хуртовин, різних пітрів, які з гуркотом проривались від блакитної льодової гори, що височіла над обрієм, досягаючи сірого неба, та з громовими звуками рухалась, відламуючись тоннами льоду, які тонули в морі".

Очевидно, це буйна фантазія вченої авторки, бо так близько ніхто не міг там жити; його зразу б засипало, і він би замерз. Але картина того, що відбувалось коло льодовика, можливо, близька до дійсності.

Люди також жили на сонячному березі Індійського океану, ходили по сухій землі, на якій ще недавно був океан, і не знали про далекі льодовики, що, замкнувши велику кількість води, низили рівень їхнього океану та уможливили їм життя на оголених берегах, які заросли з часом рослинами і кишіли дичиною.

Отже, якщо й прийде знову льодовикова доба, нема ніякого сумніву, що наші нащадки знайдуть спосіб вижити та зберегти свої культурні здобутки, — адже примітивні неандертальці вижили в таких умовах.

УКРАЇНСЬКІ МИСТЕЦЬКІ ВИРОБИ НА ВИСТАВЦІ В ОТТАВІ

(Канадська сцена) — Державний музей людини в Оттаві влаштував імпозантну виставку зразків українського народного мистецтва. Виставка складається з колекції, яку подарував музеєві п'ять років тому д-р Михайло Гуцуляк з Ванкуверу.

Д-р Гуцуляк народився на Буковині 1894 року. Під час Першої світової війни він служив у Австро-угорській армії, а після війни працював учителем. Під час Другої світової війни він опинився за межами України і 1948 року прибув до Канади. Відтоді він написав чимало книжок і українською і англійською мовами. Д-р М. Гуцуляк готував до друку історію українців у Канаді, але не встиг завершити цієї праці, відійшовши на вічний спочинок.

Д-р Гуцуляк почав збирати свою колекцію в Західній Україні і продовжував цю роботу в Канаді. Його колекція складається переважно з експонатів Гуцульщини, Буковини і Снятинщини — це народні носі, килими, вишивки, кераміка, різьба, музичні інструменти, писанки. Колекція виставлялася у Ванкувері і Вінніпегу перед тим, як її перевезли до Державного музею людини. Тут вона стане постійною колекцією музею.

“Генетична технологія”

Люди вчаться творити нові форми життя

Останнім часом у пресі з'явилося багато повідомлень і статей про так звану “генетичну технологію”, якою займаються головні лабораторії Сполучених Штатів. До дослідів, проваджуваних у цій галузі практичної, прикладної біології, багато людей, у тому числі й науковці, ставляться з тривогою.

Ці експерименти вже принесли чимало практичних наслідків у новій науці — науці творення нових форм життя в умовах лабораторій.

Як загально відомо, генами називаються найдрібніші елементи хромосом, які передають орга-

нізмам у спадок різні риси будови й характеру їх предків. Генетична технологія має своєю метою “виймати” з живих організмів деякі їх специфічні прикмети та пересаджувати їх в інші організми, щоб досягнути бажаних змін у цих організмах.

Однією з цілей такої “технології” є, наприклад, можливість лікувати деякі спадкові недуги, замінюючи дефективні, хворі гени здоровими. Це може уможливити створення нових ліків, а також особливо багатих сортів збіжжя, та створення нових, ще не бувалих, але чимось корис-

Війна чорних і білих

(Закінчення з 22-ої стор.)

гість та готовість воювати дають їм перевагу над противником.

Сусідні негритянські держави мають чималі військові сили: Ангола — 30 тисяч чол., 20 літаків, 178 танків; Мозамбік — 12 тис. чол. і скільки-небудь советських танків Т-52; Танзанія — 14.600 чол., 33 літаки, 34 танки; Замбія — 7.800 чол. і 24 бойових літаки.

Якщо переговори між чорними та білим урядом Родезії не дадуть ніяких результатів, ці негритянські країни своєю участю у війні між ними можуть стати вирішальним чинником. Деякі з цих країн уже почали інтенсивну підготовку до можливих воєнних дій.

З другого боку, Мозамбік і Ботсвана ведуть велику торгівлю з Південною Африкою, а багато їх громадян у ній і працюють. Але Південна Африка є головним постачальником Родезії і в разі війни, напевно, припинить усякі взаємини з чорними націями.

Крім того, союзні з чорними родезійцями негритянські уряди потребують свої війська для підтримування політичних режимів усередині своїх країн. В Анголі, напр., ще не закінчилася громадянська війна.

Так чи інакше, в разі збройного конфлікту між чорними й білими в Родезії ці п'ять негритянських країн можуть негайно почати воєнні дії проти білих, незважаючи навіть на, те що вони

пошкодять їх власним інтересам. У такій ситуації будуть широко відчинені двері і для советчиків, як це було в Анголі.

Мозамбік і Ангола вже залежні від советського військового постачання. Родезійські чорні партизани озброєні советськими мінометами й реактивними стрільнями. Це примушує Південну Африку збільшити своє постачання зброї Родезії.

Південна Африка, чекаючи посилення партизанської війни в Родезії, вже посилює оборону своїх кордонів з Родезією. Очевидно, в армію Родезії прийдуть і добровільці з Південної Африки. Якщо партизанів підтримають кубинці, то Південна Африка, напевно, пошле на свої кордони бойові гелікоптери.

Але можливості Південної Африки теж обмежені. Вона мусить тримати свої війська в Намбії, яку держить під своєю контролею, та на кордонах з Анголою, де порядкують партизани, спомогані кубинцями й советчиками. Тому не можна сподіватися, що вона зможе подати Родезії скільки-небудь велику військову допомогу.

І Америку, і інші західні нації дуже страшить можливість великої міжрасової війни в Родезії. Конфлікт може поширитись на Замбію, навіть спричинитися до повстання чорних у Південній Африці. Це відкриє дорогу для ще більшого проникнення советчиків в Африку і може дати комуністам контролю над негритянськими “визвольними” рухами.

Кінець-кінцем це поставить під загрозу доступ західних країн до місцевостей, що мають величезні мінеральні багатства та панують над важливими морськими шляхами в Індійському океані та в південній частині Атлантичного океану.

них тварин — "переганяючи" природу, випереджуючи на мільйони років природний процес еволюції тваринних і рослинних видів.

Але багато людей передбачають і небажані наслідки цієї змоги людей творити нові живі організми й рослини. Якщо всі подібні експерименти в чомусь не вдадуться, щось трапиться не так, то в лабораторії можуть виникнути смертоносні нові бактерії, які можуть назавжди понівечити тваринний світ, зокрема завдати невивірної шкоди самим людям.

У царині генетичної технології працюють зараз понад 80 університетських лабораторій та принаймні дев'ять приватних компаній. До того, що там робиться, з підозрою придивляються представники громадськості та працівники державних установ.

У журнальній статті трудно коротко пояснити, в чому полягають ці експерименти, але, як зазначено вище, вони мають до діла з діоксірибонуклеїною кислотою, "ДНА", дуже складною молекулою, яка передає спадщину в усіх формах життя.

Технологія рекомбінації цих молекул була опрацьована в першій половині 1970 року. Вона уздатнила науковців уперше в історії науки розпізнавати й вилучати характеристичну рису спадковості в такій молекулі та пересаджувати її в іншу молекулу.

Така технологія може, наприклад, дати котові здібність гавкати, може дати крокодилу шерсть, або собаці замість лап копита. Але це було б тільки дитячою забавкою, якби не можливість чогось гіршого.

Сьогодні такі "досягнення" ще сумнівні, але вже триває робота над різкобіжними експериментами з нижчими формами життя — бактеріями й вірусами — щоб змінити їх властивості таким чином, якого не буває в природі. І вже є підстави побоюватися, що дослідники зовсім випадково в ході своїх дослідів можуть створити якусь біологічну потвору.

Пол Берг, один із перших дослідників у цій царині, каже, що найбільшим практичним досягненням біологічної техніки буде нове знання про людські гени та хромосоми. Це, за його словами, зробить ефективнішими діагнозу, профілактику та лікування різних хвороб.

Проте Етан Сігнер, теж біолог, заявляє, що є безпечніші способи домогтися таких наслідків. Він каже:

"Генетична техніка може виявитись ризикованою, навіть неймовірно ризикованою для нас, для біосфери, для майбутнього. Ми хочемо втрутитися в життя природи в її найтаємничіших сферах, у царину людських генів, а робити це нам зовсім не обов'язково".

Науковці Національного Інституту здоров'я США сказали конгресменам, що, починаючи з цього літа, вони самі займуться найнебезпечнішими експериментами, щоб виявити всі можливі їх небезпеки. Це буде робитися в спеціально обладнаних лабораторіях. Цей інститут звер-

нувся до науковців з проханням не провадити таких дослідів. Самі дослідники заявили про різні небезпеки під час експериментування з людськими клітинками, щоб створити нові ліки-антибіотики.

Урядові установи домагаються того, щоб такі експерименти були поставлені під контроль громадськості. Тепер учені не повинні думати, що те, що цікаво для науки, буде прийняте суспільством як добре й для нього.

Виникає питання: як упорядкувати такі дослідів та вилучити з них елементи ризику?

Експериментування вже перейшло за ті межі, де можна було його зупинити. Робота йде вже в лабораторіях усього світу. Ніякі урядові заборони її не зупинять.

Щоб уникнути можливих біологічних кошмарів, фахівці визначають два способи їм запобігти.

Один із них полягає в тому, щоб забезпечити в лабораторіях надійну фізичну охорону небезпечних біологічних матеріалів — щоб ніхто не міг винести з лабораторії на собі якихось небажаних мікроорганізмів.

Другий спосіб полягає в тому, щоб створювати такі спеціальні види бактерій, які б не могли виживати поза лабораторією. Один їх вид, наприклад, загине, коли прийде в контакт з солями, які звичайно є в людському тілі.

Незважаючи на всі запобіжні заходи, можливо, що експериментально змінні бактерії чи віруси зможуть проникнути поза лабораторії в наслідок якихось аварій чи помилок лаборантів. Стівен Толмін пояснює, що, коли яка-небудь бактерія вийде поза лабораторію, то може виникнути новий вид зарази в наокіллі. Ця бактерія почне розмножуватись уже сама собою та розповсюджуватись серед нічого не підозрюючих людей.

Існує така бактерія, що називається "Е.колі". Її різні види є майже в усіх ссавцях, у тому числі і в людях. Учені вибрали її для своїх дослідів, бо знають про її генетичний склад більше, ніж про склад інших мікроорганізмів.

Якщо ця штучно змінена бактерія "втече" з-під охорони, то знайде собі готову домівку в нутрощах насамперед тих людей, що працюють у лабораторії. А вони винесуть її з лабораторії в своїх тілах.

Науковці найбільше бояться, що тоді виникнуть бактерії, проти яких будуть безсилі всякі ліки; бактерії, які будуть розмножуватись із блискавичною швидкістю, розносячи інфекцію по всій країні і далі.

Науковці не заперечують такої можливості, але при цьому кажуть, що цей ризик не дуже великий. Самі критики генетичної технології дуже зацікавлені можливістю зняти таємниці генетичної структури всіх форм життя.

Техніка рекомбінації "ДНА" може дати й добрі наслідки, зокрема для поліпшення й збільшення продукції харчової промисловості. Ось приклад:

Такі сільськогосподарські культури, як кукурудза, вимагають величезної кількості азотних добрив. Але соєві боби цих добрив не потребу-

ють, бо в своєму корінні дають притулок для бактерії "різобіум", яка бере азот із повітря і "закріплює" його в ґрунті для пізнішого споживання соєю.

Тепер науковці досліджують можливість створення такої бактерії, яка могла б жити в кукурудзі чи в пшениці, закріплюючи азот як добриво для цих рослин. Англійські дослідники вже створили першу в світі ізотозакріплюючу бактерію "Е. коли", але вона ще не може жити поза лабораторією.

Ужиток техніки рекомбінації "ДНА" може здійснитися через якихось л'ять років. У випадку генетичних, успадкованих недуг, які діють на кров, гено-інженери могли б, наприклад, вилучити з кісткового мозку деякі з дефективних клітин, а потім додати до них генетичні підоддиниці, яких їм не вистачає, щоб вони функціонували нормально.

Нобелівський преміант Дейвід Балтімор каже:
— Це можна було б зробити швидко, безболісно й дешево. Не сумніваюсь, що такий експеримент буде зроблений не пізніше, як через 5-10 років.

Тим часом самі науковці не можуть між собою прийти до згоди щодо можливого ризику та користі в розвитку генетичної технології. Тому провадити цю роботу треба з якнайбільшою обережністю й без повяпності. Як сказав один з представників громадської opinii:

— Ми не підемо слухняно в той невідомий новий лад світу, що його нам пропонують. Треба ще знати, куди наука хоче вести нас!

У. С. Н.

НЕ СТАЛО МАРІЇ КОРНІЙЧУК

У березні цього року навіки перестало битись патружене серце Марії Корнійчук. Народилася вона в причорноморських степах України. Переживши жорстоке комуністичне лихоліття, вирвалася в Західний світ, шукаючи кращої долі. Спершу опинилася в Шотляндії, потім переїхала в Канаду, де одружилася й почала з чоловіком будувати собі краще життя.

Одній дочці вона забезпечила вищу освіту, друга ще вчиться в університеті. Обоє їх мати виховала національно свідомими українками, навчила нашої мови.

Жити б їй та жити, але тяжка недуга зломилася Марію на 54-му році її трудового життя. Була вона до всіх добра й уважна, чемна й привітлива.

Хоч тіло її лягло на спочинок у чужій землі, але душа її — на соняшних степах рідної України...

Чоловік, дочки, кум
Содбурі, Канада

ЛИСТИ

ЩОБ НОВІ ДНІ ЗАВЖДИ БУЛИ З НАМИ

Посилаю "Новим дням" 30 доларів, що залишиться від передплати на один рік, нехай іде на розбудову нашого журналу. Щиро вітаю і нового редактора, і попереднього редактора й бажаю їм успіху в їх праці.

Закликаю всіх, кому дорогі "Нові дні", підтримувати їх своїми внесками у пресовий фонд.

Василь Сойко
Монреаль, Квебек

**

Посилаю Вам 10 доларів на передплату й на розбудову. Користуюся цією нагодою, щоб сказати Вам, що мені сподобався "Трилог". Це цікава й корисна стаття, й добре було б, якби її передрукували інші журнали — щоб деякі наші люди подивилися на себе "в дзеркало".

С. Ступак
Дес Плейнс

**

Висилаючи 10 доларів в рахунок передплати й на фонд журналу, бажаю новому редакторові фізичних сил для нелегкої редакторської праці на багато років. Вітаю також усіх працівників і авторів, що пишуть у "Нових днях".

М. Діловський
Рочестер, США

**

Посилаю Вам двадцять доларів і прошу вислати "Нові дні" тим особам, адреси яких я додаю. Решту грошей прошу прийняти як скромний дар у фонд "Нових днів" — єдиного цікавого журналу нашої еміграції.

К. Дорковська
Канада

**

Хоч і з деяким спізненням, але висилаю Вам 16 доларів на покриття моєї заборгованості та на дальшу передплату. При цьому хочу сказати, що лютневе число "Нових днів" було особливо цікаве.

Ліда Лебединська
Торонто

ЗАБАГАТО ЧУЖИХ СЛІВ

У "Нових днях" вживається забагато чужих слів, наприклад: советський, ефемерний, порнографічний і т. д. Крім того, Ви пишете "на Україні", а треба "в Україні". В Канаді всі наші газети пишуть так, і Петро Кузьмич найчастіше писав так. Якщо Ви не будете писати так, то ми не зможемо мати до Вас довір'я.

А моє прізвище Вам не потрібне!

Спогади В. Некрасова

(Закінчення з 12-ої стор.)

Москва його боїться, бо знає, що "із искри возгорится пламя".

Значно цікавіша та частина статті Некрасова, в якій він пише про різних підсоветських письменників. Найбільшу огиду в нього викликав "сталінський улюбленець" Корнійчук, людина надзвичайно підла, безпринципний кар'єрист і опортуніст. А про Тичину він пише:

"...Здається мені, що в літературі, можливо навіть світовій, немає трагедії більшої, падіння глибшого, ніж трагедія й падіння Павла Тичини... Коли читаш і стаєш поруч "Соняшні клярнети" 1918 року, "Замість сонетів і октав" 1920 року і написані під час війни "Київ", "Пісня про Хрещатик" або років за десять — дзанадцять до цього "Мій друг робітник водить мене по місту й хвалиться", то стає страшно. Іменно страшно...

Очевидно, двадцять сьомий рік його зломив. Влас Чубар, який сам пізніше "загримів", обрушився тоді на Тичину в газеті "Комуніст" за його "Чистила мати картоплю" — "націоналістичний опіум під прапором пролетарської літератури". І згадав Тичина, що був у нього вірш "Пам'яті тридцяти":

На Аскольдовій могилі
Поховали їх —
Тридцять мучнів — українців,
Славних, молодих.

І Тичина перелякався. Цей вірш — про бійців Київського студентського куреня, які загинули в нерівному бою з Червоною армією під Крутами в січні 1918 р. Тичина перелякався на все життя. І з'явився вірш "Партія веде"... Або той вірш, що став пародійним:

Люба сестронько, любий братику,
Попрацюємо на Хрещатику —
Ви з того кінця, ми з цього кінця,
Труд освітить нас, наче ті сонця!

І зовсім уже трагічний для людини, що посправжньому любила свою Україну:

Ворота боротьби тебе ведуть
На шлях свободи, на правдиву путь —
Через ворота Спаської до Кремлю...
Поверг ти звіра-ворога на землю!...

А кінчається цей вірш:

...А від Москви — ой сонця, сонця, сонця!

Я трохи знав Тичину. Якось сидів із ним в одній президії. Він головував. Боже ти мій, як він хвилювався, як не знав, починати чи не починати збори, кому давати слово, чи пора вже кінчати чи ще ні. Я в своєму житті не бачив більш переляканої людини. А він був уже лавреатом усіх премій, здається, міністром освіти. Називали його не інакше, як "наш улюблений, вельмишановний". Людина він був, здається, м'яка, дуже освічена, знав купу мов. Ніколи нікому не шкодив, але поетом бути перестав.

У "Літературній Україні" розхвалював один із псевдоширих віршів Тичини "Чуття єдиної родини" Леонід Новиченко — розумний, усе розуміючий, хитрючий і нечесний навіть перед самим собою. Нечесний, тому, що всьому знає ціну, з трибуни говорить одне, а випивши, напевно, зітхає: "Ех, Павло Григорович, Павло Григорович!... Були ви поетом, і яким поетом..."

Нещасний Тичина. Були в нього рядки:

Белий, Блок, Есенін і Ключев —
Росіє, Росіє моя!
Стоїть сторозтерзаний Київ
І двістірозп'ятий я...

І знову, і знову розпинали його, але не з хреста, а з міністерського крісла він твердив:

Єсть рідні на світі і теплі слова,
Із них найтепліше — це слово Москва,
...Ти сяєш у Всесвіт, ти світ на землі,
Червоної зорі вгорі на Кремлі.

Інший, теж у свій час прекрасний і теж розчавлений поет — Максим Рильський — після написання таких, як оді рядки: "Моя Москва! Мій Кремль! Мое життя!" — написався як хлющ. Тичині було гірше — він не пив. А Рильський пив...

Справді, як було не напиться, написавши такі вірші? Або, навпаки, може, він написав їх, напившись? А ось у цих віршах оповідається про те, як, вернувшись із подорожі додому в Київ, він зустрівся з друзями, почав розповідати їм про Москву й Ленінград, а син його, жадібно слухаючи ці розповіді:

Враз показав мені газети фото,
Пишаючись і Києвом своїм,
І тим, хто був на фото. Я пізнав
Хрещатик свій, і ту свою людину:
То працював на відбудові міста,
Москви і Ленінграда брата й друга,
Хрущов Микита — більшовик незламний!

Трудно зрозуміти, як і чому це написала така тонка, розумна й глибока людина, якою був Рильський. Тоді його ще не били; цей вірш був написаний у 1945 р., а бити стали в 1947 р., як раз після "Моя Москва! Мій Кремль!" Били, звичайно, не за це, а за "Мандрівку в молодість", у якій він, зворушений спогадами про свою молодість, "підмінив пролетарський гуманізм ліберально-буржуазним" (О. Білецький "Максим Рильський"). Ох і знущалися тоді з бідолашного Максима Тадейовича, ох і топтали його, а він, що "не помітив в українському селі класових суперечностей, не показав робітничий клас і діяльність комуністичної партії", стояв пригнічений, гарний, сивий, на трибуні і тихо-тихо визнавав, визнавав і ...написав потім "Мости", де виступав, як "активний творець і співець комуністичного суспільства"...

Обох уже немає серед живих.

Обидва лежать на Байковому кладовищі... Пішли з життя два видатні поети. Вони померли задовго до своєї смерті. І привела їх до цієї передчасної смерті комуністична партія, та сама, яку вони оспівували й членами якої були".

В. БІЛИК

Лист до редакції

Михайло ЛАВРЕНКО

Очищуймо нашу мову

Коли я одержав був ч. 323 зо світлиною теперішнього нашого Вельмишановного Редактора, мені зразу зародилася надія, що "Цей наш редактор таки впорядкує й мову журналу й, напевне, дасть змогу працювати й не, т. би мовити, фаховим мовознавцям". Подумав я про те тому, що я неодноразово писав п. Д. Кислиці, що мова журналу не витримує критики. Але справа з мовою залишалася й далі на тім самім місці, що й була, якщо не згадати, що в дечому була й погіршала.

Перегортаючи боківки "Н. Д." ч. 324 я був ураджений тим, що на боківці 15 натрапив на "Ми і наша мова" із виразним і ясним закликом: "**Невпинно збагачуйтесь новими словами!**", тобто саме те, що я проваджу вже 50 років часу! Але однак за це мене так іноді "бьють", що на мені й місця "небитого" не зостає. І, головне, що бьють не, так би мовити, фахівці, а звичайні собі читачі, які нічого спільного з мовою, крім звичайного читання, ніколи не мали.

Якщо прочитавши "Невпинно збагачуйтесь новими словами", я аж підскачав із сіджі та заволав тими словами, що виписані в наголовку, то дійшовши до слів: **мислення, поняття, ресурси, лексики, лінгвоцид, діаспора, словарного фонду, малограмотність, експлоатація, економні, калькуючи, низведена, проблеми, ВЕСЬ зам. УВЕСЬ чи то ВВЕСЬ** (де й як треба) регулярно, **слід, зам. треба, компонентом, ставити, зам. ПІДІЙМАТИ питання, раніше, зам. передніше, патріотів, зам. батьківщинолюбців, рапортів, зам. повідомлень** тощо, мені дещо трохи занудило зразу, й я хотів був не писати того наголовку, що ото виписав.

Справді бо ВШ. Пане Редакторе! Невже ж не остогидло нам ото от московське "гаварить" в той час, як ми маємо прекрасне рідне й милозвучне слово — **розмовляти!** В відтинку часу НЕПИ ми й **наші мовнопровідні люде** (не люди) творили своє словництво (не лексику й термінологію!) й саме тому писали НЕПИСЬМЕННИЙ та МАЛОПИСЬМЕННИЙ, а тут, на вигнанні — пішли за. московським поводком — неграмотний, малограмотний із їхніми похідними. Або, що це таке "**низведена**" до ролі домашнього жаргону? Хіба ж це не живцем узятє з московського лаптя?

Якщо комуністична Москва послідовно й невідступно прагне злити всі підрадянські народи й мови в московське ярмо й море мовне, то ми не

сміємо їй допомагати в цій справі. Ми не сміємо писати тих слів і висловів, які нам були накинуті за відтинок часу нашого поневолення царями білими, а тепера й червоними. Якщо ми хочемо бути нами самими й головне! самостійними, — а ми на це маємо всі спроможності не лише політичні, але й мовні, то ми мусимо це робити в кожному нашому часописі (а не "пресі"), в кожному журналі (краще б — місячнику!), чи то й книжці. Ми не сміємо й не повинні писати "прискорений прогрес", "мінються форми", лише — ушвидчений поступ, зазнають ЗМІН і форми громадського життя".

Або візьмімо осоружне слово "спричинює", "спричинився" і так далі. Там усі ми читали Шевченкову поему під назвою "ПРИЧИННА", тож мусили би знати й розуміти, що оте "спричинився" таки виразно тхне — збожеволів. І це в той час, як у поданому прикладі в статті, вами вміщеній, сказано не про божевілля — лише про ДОПОМОГУ появі нових слів, як написано в статті. Не менше осоружно звучить і вислів "Лексикою, скажім, Нечуя-Левицького неможливо психоаналізувати людину нашого часу", або "досліджувати нові феномени", коли це звичайні ЯВИЩА! тай тільки. Якщо ми хочемо змагатись за чистоту нашої мови, розрощення її словесного багатства, то вживаючи отих от чужих і непотрібних слів, ми сами її тільки псуватимемо.

Друкуючи свого заклика "невпинно збагачуйтесь **НОВИМИ** словами", ми повинні всіма силами прати того, щоб ми сами — редактори! і то перші! — не вживали непотрібних слів, не засмічували нашої й так неймовірно вже засміченої мови, не потуралі й нашим співпрацівникам і дописувачам у цій галузі й не допускали того, що написав якийсь там "великий пан", то вже чехай він відповідає й за зміст і за мову. Ми страшенно занедбали нашу мову! Я понад 25 років вибираю "квіточки" мовні по часописах і, щоби показати, що натворили наші дописувачі з дозволу панів редакторів, я зумисне просвідів пару місяців і опрацював свій дослідницький матеріал, написавши працю "**Мова наших часописів**" (**Московська слівня**). В цій от праці подав мало не всі московські "квіточки", які залюбки друкують наші редактори в своїх виданнях, а разом із тим подав пояснення, що такі слова, друкуючи в нашій мові, ми викидаємо свої власні або не маємо сміливости **СТВОРИТИ** своє власне слово, а позичаємо (слухніше — таки крадемо! нам чужі й непотрібні) слова. Я цю свою працю вислав до Мовного відділу УВАН та просив дати потвердження й написати котромусь часопису та вислати мою працю, щоб там її надрукували.

Півроку пролежала моя праця в УВАН, і ледве виміг її повернути з висновком професора Шевельова, що це, мовляв, справа не Академії Наук (?!). Я туж саму працю писав до НТШ, але тому що там був "зачепив" одного професора з членів НТШ, та мою працю з вельмирозхваленими словами на мою адресу — повернуто, не пояснивши навіть **ЧОМУ?** Далі йти вже нікуди! Мова зазнає такого замісу, що вже сами читачі обурені на мову і не-"Свободи" й навіть "Америки", кажучи (а не

"говорячи): "Як така наша мова й далі існуватиме, то через 25 років ми сами відмовжмось її розуміти".

У відділі "Ми й наша мова" порушено справу (а не "проблему") збагачуватись новими словами. Це дуже прекрасний почин. Я в своїх книжках (дев'ятеро випусків) безперестанно розголошую нові слова, щоб витискати нам чужі, але мої читачі обурені з того й пишуть: "Щодо нашої соловіної мови, то уважаю, що її можуть і ПОВИННІ (підкреслюю — я — МЛ) коректувати — люде, покликани науковими установами або академією наук, а не перші-ліпші "селепки" із Фінікс Аризони, які доказують, що в їхнім селі найправильніше говорять". Тут мій листувач мовить про п. Паламарчука, що був похвалив мою мову в моїх "ДВА КОЛОСКИ" та сказав, що й він добирає кращі слова, щоб вичищати мову з чужих слів. Ось вам — ділковита безвихідь: професори наукових установ кажуть, що, мовляв, чистота мови РІДНОЇ це не Академії наук справа, як і не НТШ, а читачі кивають саме на ці установи й не "дозволяють" "селепкам" бавитися в мовознавців! Хоч лише цими днями вийшов "Словник чужослів" інж. П. Штепи — не науковця, а працювитої, як та бджола, жодини, якій уже так допекло оте от прокляттє — чужі слова в рідній мові, що мусив написати й видати цього словника, щоби рятувати рідну мову!

Насамкрай вдаймося до новословотворів! Тут доречно буде згадати і слово "насамкрай". В одній "єдиній" моїй статті колись ред. Д. Кислиця це слово був викреслив (чому — не знаю). Хоч цей мій новословотвір нітрохи ані чим не гірший за вищепідкреслене мною "насамперед". Мені було **осточортіло чутти московське слово**, лише зукраїнізоване "в кінці-кінців", але воно чомусь редакторів було не досмаку. Але це не одне слово, які ми повинні б викинути. Візьміте таке слово, як "краватка", я його замінив — на **комірець**, тобто на річ, яку ми завязуємо в комір, бо слово "краватка" походить від слова "хорвати", які в французькому легіоні перші застосували були отього по московському — самовяз.

А візьміте слово "окулярі". Його я замінив на **зірці**, бо це приладдє поліпшує нам зір, а слово окуляри ж — суто специфічне слово з оптики та зорезнавства, й нам воно про поліпшеннє зору нічого не каже. Візьміте "ліхтар" та ж воно побудоване на німецькому "ліхт" — світло, а ми, як з дурю зробили з його — ліхтар та ще й ліхтарку. І це ж тоді, коли ми повинні від слова світло — зробити й **світець** (а не ліхтар), світниця (а не лампадка). Як агроном, це я був запровадив слово "**добриво**" та "**зернинка**", а не угноєння чи сіянець, перекладеної невдало з московської мови.

Мене до глибини душі й серця обурює, коли чую "Вони брали участь у святі". Невже ж ми повинні перекладати все, що москвич каже на українську мову? Та й "брати участь" це ж не брати, скажімо, поліно дерева! У святі ми не **БЕРЕМО** участі, лише **ЧАСТИНИМО**: "Я частинив у виставі Назара Стодолі", тобто та частка вистави, що припадала на мене, я її виконав і тому частинив усе, що в виставі було. Не ліпше справа й із нашими "телефонами" — **далекомовами**. "Я вечором буду теле-

фонувати до брата", а тут же так просто й милозвучно "Я вечором **далекомовитиму** з братом". Отже, не "телефон", тобто **далекозвучен**, лише — **ДАЛЕКОМОВІ**, як і далекопис та далекописка, тобто не — телефон і телеграма, а суто наші і доцільні та правдиві наші слова.

Не хочу переважувати цієї статті своїми новословотворами й тому кінчатиму. Але перше як кінчити, мушу зупинитися ще на дечому зі статті "Н. Д." ч. 324. Ви, п. Редакторе, виписали ті слова унезалежнити, увиразнити, усамотійнитись тощо, сказавши, що "Останнім часом у нашу літературну ЛЕКСИКУ — навіть в УССР — щоразу інтенсивніше (а може ж наполегливіше!) вливається струм нових слів. Але це ніяк не нові слова. Їх ми вживали в краю ще в відтинку часу НЕПІ за винятком єдиного — **уневажнити**, яке наші галичани принесли по другій війні в Київ та й забруднили цим словом нашу мову. Вони ж такі забруднили й словами "супроти", "сугестія", "сумирний", а Ви ще радите й "**сумірний**" та "сповидний" або "улягати", "позірний" тощо. Так усі ті слова це наша "короста" мовна! Досить того, щоб Ви написали й подали в журналі й усі ваші дописувачі наслідуватимуть так, як наслідують оте прокляте "НА Україні" замість УВ Україні чи В Україні!

Хай уже пишуть москвичи нам у насмішку: В Росії, В Белорусії, В Криму (навіть), але конче НА Українє, НА Кавказє, НА Северє і так далі.

Нам би треба не повторювати за москалями, а мати до себе пошану й писати "В Україні", але НА Криму, як і НА Кавказі, бо тут тямки сами за себе виразно кажуть — **ДЕ** — **НА** чи **В** або **УВ** Україні. Те саме й із виписаними на початку словами, як експлоатація — визиск, економні — ошадні, діяспора — розпорошеність, мислення — думання, поняття — розуміннє, регулярно — справно. До речі й про "навчача" треба згадати. На мене люде обурені за це слово, а воно ж таки правдиво — наше на всі 100%, бо не "Починаємо **УЧЕННЯ**", а таки починаємо **НАВЧАННЄ**! Тож не "учитель", а лише **НАВЧАЧ**, як і навчанець, а не — **учень**!

ЯК ДОБРЕ ВИ ЗНАЄТЕ НАШ ЛІТЕРАТУРНИЙ СЛОВНИК?

До поданих нижче слів доберіть синоніми,
або дайте пояснення слова, якщо для нього
немає синоніму:

поготів	довершений
засада	знагодитися
поживний	паплюжити
картати	оприлюднити
тяглість	настрєвий
пересмність	вістити (вістувати)
тривіальний	поймати
заповідати	зискати
удокладнити	подвизатися
безликий	нехтувати
опит	занишкнуті
доконечний	дотичний

ЩЕ ПРО "ЛІТАЮЧІ ТАРИЛКИ"

Дослідники "нерозпізнаних літаючих предметів", які брали участь у першому міжнародному з'їзді "юфологів", що відбувся недавно в Акапулько (Мексика), відзначають, що чимраз більше науковців зацікавлюється цим досі ще не з'ясованим феноменом.

Учені змушені визнати, що постійно збільшується кількість свідчень про появу "літаючих тарілок" над різними місцями Землі, і що тепер ідеться не про те, щоб ствердити існування цих дивних речей, а про те, щоб дослідити цей феномен, користуючись засобами різних наук — астрономії, психології, фізики та соціології.

Директор Ліндгеймерського астрономічного дослідного центру Північно-західного університету (США) д-р Аллен Гінек заявляє:

— Люди починають усвідомлювати, що у феномені "літаючих тарілок" є серйозні аспекти яких не можна збутися тривіальними поясненнями, мовляв, це "метеорологічні ефекти". Досі вчені дотримувались тактики замовчування цих явищ. Але вони від цього не зникли. Тепер учені мусять зайнятися тим, що вже давно цікавить публіку".

Гінек і його колеги одержують щоразу більшу кількість листів від астрономів, фізиків, інженерів, які пропонують свою участь у дослідженні НЛП. Гінек відзначає, що ці люди не просто шукають праці, але серйозно зацікавлені цими явищами.

Недавно був проведений опит 2.611 членів вельми престижної Асоціації американських астрономів. 52 відсотки опитаних прислали свої відповіді, більшість яких стверджує, що справа НЛП варта дальшого дослідження.

У листопаді еспанське міністерство авіації оприлюднило недавно ще секретні подробиці дванадцяти недавніх бачень НЛП військовими пілотами й обслугою радарів.

Колишній французький міністр оборони Роберт Галлей закликає не нехтувати НЛП. За його словами, французька авіація і поліція мають негайно досліджувати кожне повідомлення про них та посилати зразки заторкнутого ґрунту або рослин у Національний Центр космічних досліджень.

У Голландії армія і поліція погодились на співпрацю з науковцями, які досліджують НЛП.

Американці скаржаться на те, що уряд США уперто не бажає приділяти увагу "літаючим тарілкам" та не хоче допомагати в дослідчій праці. Гінек говорить, що авіація США всіма силами хотіла замовчати НЛП. Чимало американських пілотів скаржаться на те, що були конфісковані зроблені ними світлинні і що їм було наказано не робити жодних повідомлень про бачене.

Французький астрофізик Жак Валле розповів, що працівники Паризької обсерваторії, стежачи за сателітами, зафіксували рухомі предмети, "які не мали бути там, де їх бачено", але керівник нашої групи знищив цей фільм, кажучи,

що нам не можна мати справи з "літаючими тарілками".

У газеті "Новое русское слово" Н. Озеровський описує подію, що сталася в СРСР кілька років тому:

"По шосе з П'ятигорська йшла автоколона з 6 вантажних машин. В одній з них їхав інженер Х. Увечері біля станиці Баталпашинської шофери почули над головами дивний гомін, причин для якого не було в степу. Всі мотори раптом заглохли й машини спинились. Погасли й усі ліхтарі вздовж шосе. Потім так само раптово мотори почали знову працювати.

У станиці була паніка. Оповідали, що над нею з'явився великий, темний круглий предмет, який заглушив усі мотори в станиці. Цей предмет приземлився на окраїні станції, на колгоспному пасовищі. Інженер Х. помчав туди й устиг зфотографувати цей предмет, що саме злітав угору.

Незабаром сюди прикотили й машини місцевого начальства й КГБ. Біля них з'явився колгоспний чабан. Його допитали й він розповів таке:

— Пас я вівці. Раптом у небі з'явилось щось наче велика скворода. Вона опустилася вон там на траву. Дивлюсь, а вони йдуть до мене...

— Хто вони?

— Не знаю й як їх назвати. Було їх п'ять. А на них були такі спецовки, як водолази надягають. Подивились на вівці, наказали дати їм вівцю й барана. А якою мовою говорили — не можу пригадати. Тільки вони розуміли мене, а я їх. А не дати їм вівці я не міг, бо в них навколо голів було таке сийво, як у святих на іконах.

І справді, там де за словами чабана, опустилась "тарілка", трава була випалена і навіть залишилися якись банки із незрозумілими знаками на них...

До речі, інженер Х. зараз живе в Нью-Йорку. Він, прочитавши мою статтю про НЛП, знайшов мене і показав мені зроблене ним фото, на якому добре видно "тарілку".

Чи був біблійний потоп?

За словами Андре Капара, директора бельгійського Інституту природничих наук, Великий Потоп, згадуваний у всіх великих релігійних міфологіях, справді стався року 6500 до нашої ери, але він не покритив усю Землю.

В усякому разі, цей потоп уже не можна вважати просто за легенду, каже професор Капар. Він був спричинений раптовим таненням снігу на полюсі або на полюсах, у результаті чого рівень океанських вод піднявся на 50 метрів. Водною були покриті прибережні території нашого світу, і сліди цієї події можуть бути бачені ще тепер.

Очевидно, додає професор, тоді були розумні люди, які взяли свої родини й деяке майно в човни. Що ж до "різних пар" тварин, то це повідомлення неправильне перекладом старовинних текстів — каже А. Капар.

ЯКЩО ВИ ПРАЦЮЄТЕ Й ОЧІКУ ЄТЕ ДИТИНУ, ВАМ НАЛЕЖИТЬСЯ МАТЕРИНСЬКА ВІДПУСТКА

Ось що Онтаріо робить, щоб вам забезпечити таку відпустку

В Онтаріо ми маємо законодавство, яке дозволяє кожній вагітній жінці, одруженій чи неодруженій, взяти безплатну 17-тижневу відпустку з праці для народження дитини. Це законодавство охоплює працівників на частковій чи повній базі zatrudнення з передумовою, що вони працювали для того самого працедавця принаймні на протязі 63 тижнів перед очікуваною датою народження дитини.

Коли ця жінка повернеться на роботу, їй гарантується її попередня або еквівалентна посада на такій самій заробітній платні, без втрати сеньйорату чи соціального забезпечення.

Очевидно, що сама вагітність не може стати перешкокою для звільнення працівниці з інших справжніх причин, але її не вільно звільнити з причини самої тільки вагітності, коли працівниці прислуговує право на відпустку.

Вагітна жінка повинна повідомити працедавця письмово два тижні перед днем, у якому вона задумує почати свою відпустку. Вона має право будьколи почати свою відпустку в часі 11 тижнів перед наро-

дженням дитини, але вона мусить залишитися на відпустці принаймні 6 тижнів після пологів. Якщо працедавець бажає, щоб вона почала відпустку перед тим, коли вона сама хоче, працедавець мусить доказати, що вона не може задовільно виконувати своїх нормальних обов'язків.

Працівниці прислуговує безробітна платня під час її материнської відпустки (навіть, коли вона не плянує повертатися до роботи після закінчення своєї відпустки) якщо вона була принаймні 20 тижнів на на роботі з безробітним забезпеченням під час року перед народженням дитини. Із цих 20 тижнів принаймні 10 тижнів мусіло припадати поміж 30-им і 50-им тижнем перед пологами.

Якщо ви бажаєте отримати докладніші інформації про материнську відпустку чи інше законодавство, яке стосується інтересу робочої жінки, пишть до:

Employment Standards Branch
Ministry of Labour
400 University Avenue
Toronto, Ontario M7A 1T7

Ми вишлемо вам нашу брошуру.

Bette Stephenson, M.D.,
Minister of
Labour

William Davis,
Premier

Province of Ontario

Помер проф. Дмитро Чижевський

У Гайдельберзі (Зах. Німеччина) вночі з 17-го на 18-те квітня ц.р. помер на 83-му році життя проф. д-р Дмитро Чижевський.

Народився проф. Д. Чижевський в Олександрії, в степовій Україні. Закінчивши гімназію, студював природничі й математичні науки в університеті в Петербурзі, а від 1913 року вчився на історично-філологічному факультеті університету в Києві.

В СРСР був заарештований і тільки в наслідок щасливого випадку вирвався із концентраційного табору навесні 1921 р. Того самого року дістався до Німеччини, де завершив свою освіту з філософії. В 1925 році запрошено Д. Чижевського як професора філософії до Українського Педагогічного Інституту в Празі, і там же обрано до професорської колегії Українського вільного університету.

Від 1929 р. проф. Чижевський працював в університеті в Галле (Німеччина) аж до кінця другої світової війни, а по війні викладав в університеті в Марбурзі (Західня Німеччина) до 1950 року. Від того часу аж до року 1957 в Гарвардському університеті, відкіль повернувся в Німеччину як професор університету та директор Слов'янського інституту в Гайдельберзі.

Його численні праці видані були різними мовами. Однією з останніх опублікованих його праць є видана Українським академічним видавництвом у Літлтоні (Колорадо) англійською мовою монументальна "Історія української літератури" під редакцією і з вступним словом проф. д-ра Юрія Луцького. Книга з'явилася друком 1975-го року.

У своїх працях проф. Чижевський відстоював право українського народу на самостійний культурний розвиток і цим "заслужив" у партійних пропагандистів у Москві й Києві обвинувачення в "буржуазному націоналізмі"...

Науковий світ високо оцінив працю проф. Чижевського: його обрано в члени різних академій (наприклад, Академії Наук в Гайдельберзі, Академії Наук у Загребі — в Хорватії та ін. Проф. Д. Чижевський був дійсним членом НТШ і УВАН.

На пошану 70-ліття проф. Чижевського видано два міжнародні наукові збірники, а третій на 80-ліття підготовано для друку.

Не зважаючи на тяжку недугу, проф. Чижевський до останніх днів життя був діяльний у науці. На жаль, його фундаментальна книга про Гоголя і спомини з власного життя лишилися незакінченими.

ПОМЕР Н. ЩЕРБИНА

21-го березня ц.р. помер на 77-му році життя поет Никифір Щербина. Покійний народився 22-го лютого 1900 р. в станиці Старокорсунській на Кубані в сім'я кубанського козака-хлібороба. Зчився в Київському Інституті Народної Освіти

а пізніше в Харківському університеті, який закінчив в 1936 р. Був за фахом викладачем світової літератури.

Н. Щербина належав до письменницьких об'єднань: Гарт, ВАПЛІТЕ, а пізніше до Спілки письменників України. У 20-ті роки його поезії друкувалися в журналах: "Глобус", "Життя і революція", "Червоний Шлях", "Вапліте", "Літературний Ярмарок" та інших. Вийшло дві його збірки поезій: "Ранок" (1929) і "Гомін Буднів" (1930). На початку 30-их років зазнав переслідувань і був виключений з СПУ за націоналістичні мотиви в його творчості. Заробляв на життя коректурою і перекладами. У 1944 р. виїхав на Захід. Тут жив у ДП таборах, друкував свої поезії в різних газетах і збірниках. Прибувши в США, оселився в Нью-Йорку. Жив з фізичної праці і друкував свої поезії в багатьох виданнях. Жив відлюдно, самотньо і майже бідно. Про його смерть приятелі довідалися тільки на другий день.

КУПІТЬ ЦІ КНИЖКИ!

М. Ю. Браїчевський, "ПРИЄДНАННЯ ЧИ ВОЗЗ'ЄДНАННЯ, критичні зауваги з приводу фізичної концепції".

Книжка написана сучасним українським советським істориком. — Ціна: 2.00 дол.

А. Юриняк, КАМІКАДЗЕ ПАДАЄ САМ, оповідання й фейлетони, 184 стор., звичайна обкладинка. — Ціна 5.00 дол.

Василь І. Гришко, "ТРЕТЯ СИЛА, ТРЕТІЙ ШЛЯХ, ТРЕТЯ РЕВОЛЮЦІЯ". — Ціна: 1.50 дол

Василь Іванис, "ДО ПРОБЛЕМИ КАВКАЗУ".
Ціна: 0.70 дол.

Олена Куріло, "УВАГИ ДО СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ".

Ціна: 2.00 дол.

Андрій Бондаренко, "Слово в дискусії, якої не було (замість аналізу дивних потягнень пп. М. Лівичького та М. Степаненка)".
Ціна: 1 дол.

Анатолій Юриняк, "ЗАСОБИ І СПОСОБИ ПОЕТИЧНОГО ВИСЛОВУ". — Ціна: 1.00 дол.

Петро Карпенко-Криниця, "ІНДІАНСЬКІ БАЛЯДИ". — Ціна: 2.00 дол.

Книжки замовляти в адміністрації
"Нових Днів".

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668

if not delivered please return to:
NOWI DNI
Box 126, Postal Station "N"
Toronto, Ont., Canada M8V 3S4

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ НОВІ ВИДАННЯ

Л. А. БУЛАХОВСЬКИЙ. Вибрані праці в п'яти томах. "Наукова Думка",
Київ 1975 р. Маємо том I. Загальне мовознавство. Решта томів замовлена.
Ціна I-го тому \$8.50

В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ. Вибрані твори в п'яти томах. "Рад. школа", Київ
1976 р. Маємо том I. Решта томів замовлена. Ціна I-го тому 3.95

УКРАЇНКА ЛЕСЯ. Зібрання творів у дванадцяти томах. "Наукова Думка",
Київ 1975 р.

Маємо том 1 — \$3.50	том 2 — \$3.10	том 3 — \$3.35
том 4 — \$3.10	том 5 — \$2.95	том 7 — \$4.50

Решта томів замовлена.

ФРАНКО ІВАН. Зібрання творів у п'ятидесяти томах. "Наукова Думка",
Київ 1976 р.

Маємо том 1 — \$4.50	том 2 — \$4.20	том 3 — \$3.50
том 4 — \$3.50	том 5 — \$3.50	том 7 — \$4.50

Решта томів замовлена.

АНАТОЛЬ ФРАНС. Твори в п'яти томах. Переклад з французької. "Дніпро",
Київ 1976 р.

Маємо том 1 — \$3.00	том 2 — \$2.75
----------------------	----------------

Решта томів замовлена.

Пишіть за списками книжок і пластинок.

Замовлення більше \$15.00 краще оплатити за пересилку. Пошта за одну пластинку в Канаді
50¢, за кожну додаткову 20¢. В США 75¢, а за кожну додаткову — 25¢.

В Онтаріо просимо додавати 7% сейл текс.

УВАГА! До замовлення на \$1.00 (одного долара) просимо прислати 20 центів у Канаді і США
на поштову оплату. Слід вказувати ім'я автора та назву книжки.

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West, Toronto 3, Ontario, Canada

Tel.: 532-8928